

Csángó Tükör

Moldvai Magyar Kulturális folyóirat

Kiadja a Lakatos Demeter Csángómagyar Kulturális Egyesület

XIII. évf. 44. szám

Ára:400,Ft.

12/2016

ÁLDOTT, BÉKÉS KARÁCSONYT KÍVÁNUNK!

Petrás Mária kerámiaja

Tartalom

Hangoló.....	2
Irodalom.....	3
Laudáció.....	4
Beszámoló.....	7
Életrajz.....	9
Megjelenés.....	25
Fejlődés.....	27
Hirdetések.....	31

Impresszum:

Főszerkesztő: Tampu (Compoly)Stelian
Szerkesztőbizottság: Bogdán Tibor, Tampu Ferenc, Tampu Krisztián, Kóka Rozália, Trunki Péter

Munkatársaink: Ámbrahám Judit, Iancu Laura, Diósi Felicia

Lektorálta: Káposztás János Attila

Tördelőszerkesztő: T. (Compoly)Stelian

Kiadja a Lakatos Demeter Csángómagyar

Kulturális Egyesület

Elérhetőségünk:

lakatos.demeter@gmail.com

Tel: 0036304484754

Folyóiratunk megjelenik

Nemzeti Kulturális Alap

támogatásával.

XIII. évf. 44.szám

2016.12.

Kultúrhasadás

Nehéz volt elhinni, de már a hitnek is van értelme, s ha valaminek van értelme, akkor a hit átlényegül és okot ad arra, hogy higgyük: ma már valósággá vált, hogy Bákóban a román „kultúracsinálók” magyar kisebbségről beszélnek, legalábbis ezt mondják. Legyünk optimisták és fogadjuk el, hogy néha forrón is eszik a kását, fogjunk kezét és fogadjuk el egy kezdetnek, hátha a ... is lesz szalonna, de ne dőlünk be mindennek. Azt gondolom, hogy a reálpolitika észjárása szerint ez is egy már régen elkésett elvárás, hogy végre a Moldvában élő magyarokat elismerjék, mint magyar kisebbség, s így ennek megfelelően a jogaikat is megadni, hogy szabadon, az állam költségén anyanyelvi iskolákat, intézményeket tarthassanak fenn. Ezzel ellentétben húzták az időt, amíg csak lehetett, míg csaknem elfogytak a magyarul beszélők, az idősek meghaltak, a fiatalok elvándoroltak.

Talán még nem késő, talán még az utolsó 24. órában vagyunk és javíthatunk a helyzetünkön, hogy az eljövendő fiatal generációk megkaphassák a választási lehetőséget: a többségi kultúra kiszolgálói lesznek vagy pedig az őseik magyar kultúrájához térnek vissza és építik fel újra azt, amit valakik valamikor romba döntöttek. Az, hogy melyiket választják ma még rajtunk is múlik, mert ha az irányt megmutatjuk, akkor esélyt adunk annak, hogy az általunk jónak vélt választást fogják a magukénak érezni. Úgy gondolom, hogy minden kicsi esélyt meg kell ragadni, ami arra a reményteljes útra terelne e magyar közösséget, ami a megmaradásban érne véget. Lehet könnyelműsködni, de majd egyszer rajtunk is számon kéri valaki, hogy mit tettünk, mit nem tettünk és akkor már késő magyarázkodni, hogy hát... nem tudtam vagy nem volt időm, nem értem rá stb. Legyünk időnként jóhiszeműek és kezdjünk el egy kicsit hinni abban, hogy nem minden veszett el, még lehet visszaút és nem csak a moldvai magyaroknak, de a ma még elbizakodott erdélyi magyarok számára is.

Nagymámám háza

Álmomba es jártam árráfálé nagymám
 Piroska almát szedtünk vaj tizán fenn a fán
 Sö rikojtoztunk, énákeltünk, zsjábektünk
 árósán
 S kend jószágosan nezegátett nünket nagy-
 mám.

Így modgya vala nákünkk akkor tájt
 Most zsjábegjáték mikkor itt vajak!
 Ototti sok ásztándő áltótt nagymám
 Sa bodza most kivirágzik a hasán.

A házescska mi táli volt kölyökvál nyáron
 Magára maradt, s álörágedvá vár a dombon.
 Szárássük áróst azokat a kékás falakat
 mik ásztándőken hátul beszípták
 rikoljtozásainkat

Sö eccer-máccor mikor felmenünk lesz
 Kendet lássuk, hoj tütés végbá egy zsákot
 fotoz,
 Vaj babot hajt zográda közápébá,
 Sa szemébe béarászakedett tulpányt felhúzz.

Felnezz az égrá, lassan keresztet vátt
 S magába bászélvá, így mondogassa:
 Istánkém, tartsd mág kölykecskéket
 ágészségbá
 S addgy nákik örömást az élátcsikbá.

*Szeretettel,
 Mária nagymamámnak.*

Szótár:

es- is
 árráfálé- errefelé
 nagymám- nagymama
 piroska alma- korai alma
 vaj- vagy
 sö- és
 rikojtoztunk- rikoltoztunk
 zsjábektünk- hangoskodtunk
 árósán- nagyon
 mondgya vala- mondta
 akkor tájt- akkoriban
 vajak- vagyok
 ototti- azóta
 ásztándő- esztendő, év
 áltótt- elmúlt
 házescska- házacska
 kölyökvál- gyerekekkel
 álörágedvá- előregevedve
 kékás- kékszínű
 eccer-máccor- néha
 felmenünk lesz- felmegyünk
 hoj- hogy
 tütés végbá- pitvar végén
 fotozz- foltoz
 zogáda- udvar
 tulpány- kendő
 felnezz- felnezz
 örömást- örömet
 élátcsikbá- életükbe

*Nagymamámnak 40 unokája született,
 dédunokája 29.*

Szerette ha az unokái körülötte vannak.

Legszebb mondása az volt:

*Most legyetek még velem, mert jövőre le-
 het, hogy kinő a bodza a hasamon.*

Gábor Felicia

A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége laudációja (1)

A moldvai csángónak nevezett etnikum Moldova magyar eredetű, római katolikus vallású népcsoportja, amelynek lélekszáma ma mintegy 180 000 főre tehető. A magyar nyelvű értelmiség és intézményi szerkezet hiánya miatt a moldvai csángómagyarok körében a 19. század közepe óta erős nyelvi asszimiláció zajlik, amelynek folyamata az utóbbi évtizedekben felgyorsult, és amelynek eredményeként ma már csak a népcsoport egyötöd része, mintegy 40 000 lélek beszél még ősei anyanyelvét, a hivatalos népszámlálások alkalmával pedig alig több mint 2 000 személy vallja magát *magyar* (esetenként *csángó*) anyanyelvűnek vagy identitásúnak. Ezek a számadatok azt is jelzik, hogy a moldvai csángó közösség ma mind nyelvi és kulturálisan, mind pedig etnikai identitástudatát és jövőképét tekintve, belsőleg megosztott.

A Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (a továbbiakban: MCSMSZ, illetve Szövetség) a magukat magyarnak valló moldvai csángók érdekvédelmi szervezete, amelynek *Alapszabályzata* egy helyen így fogalmaz: „A szervezet célja a közösség képviselője és érdekeinek védelme. Tevékenysége ezért az identitástudat és az összetartozás erősítése, az örökölt nyelvi, kulturális, művészeti és tudományos ismeretek elsajátítása.” A Szövetség arra törekszik, hogy a nyelvi asszimiláció folyamatát lassítsa, sőt a mindenkorai lehetőségek szerint a nyelvi revitalizációt elősegítse.

Mivel az 1989-es romániai rendszerváltás után, a demokrácia még meg nem szilárdult viszonyai közepette a moldvai magyarság saját érdekvédelmi szervezetét helyben nem lehetett létrehozni, ezért a Moldvai Csángómagyarok Szövetsége a székelyföldi Sepsiszentgyörgyön alakult meg 1990. október 20-án. A szervezet Moldvába való hazaköltözésére csak évekkel később 1995 tavaszán kerülhetett sor, de a körülötte kialakult akkori feszült helyzetet jól jellemzi, hogy a Klézsebe tervezett első közgyűlést ugyan ezen év áprilisában a helyi világi és egyházi hatóságok, valamint az általuk felbujtott he-

lyi személyek vehemens ellenkezése miatt végül nem sikerült megtartani, ehelyett magyar könyvek nyilvános szimbolikus elégetésére és egyéb atrocitásokra került sor a faluban. Az MCSMSZ 1995 óta hivatalosan is Bákó székhellyel működik, ahol a szervezet központi irodája is található. Tevékenységük kiterjed az egész Csángóföldre: a szervezetnek 2016 októberében 283 tagdíjfizető tagja volt mintegy 25 moldvai csángó településről, nevezetesen Szabófalva, Pusztina, Frumósza, Tatros, Szőlőhegy, Diószeg, Gajdár, Lujzikalagor, Újfalva (Belcseszku), Trunk, Diószén, Bogdánfalva, Pokolpatak, Forrófalva, Nagypatak, Klézse, Somoska, Csík, Külsőrekecsin, Dumbravén, Lábnyik, Magyarfalva és Szászút csángó falvakból, Bákó városából, valamint az Erdélybe elszármazottak köréből.

A moldvai csángó jog- és érdekvédelem két legfontosabb sorskérdése a templom és az iskola, azaz az anyanyelvű vallásgyakorlás és oktatásügye – ugyanaz, mint az erdélyi magyarságé.

Az MCSMSZ megalakulása óta több ízben gyűjtött aláírásokat a magyar nyelvű liturgia bevezetéséért a helyi templomokba, egyéb figyelemfelhívó megmozdulásokat is, például közös vallásos zárandoklatokat szervezett, és támogatta az egyes falvakban a magyar nyelven működő laikus vallásos csoportok működését. De mivel a jászvásári katolikus püspökség, valamint az általa irányított helyi papság az egyházra nézve nem tartja kötelező érvényűnek a nemzetközi jogvédő szervezetek állásfoglalásait, és ismételten kinyilvánítja, hogy nem tekinti indokoltnak egyes híveinek magyar nyelvű liturgiát szorgalmazó kéréseit, ezért az anyanyelvi vallásgyakorlás ügyében a moldvai csángómagyarok érdekképviselői szerve nem érhetett el valóban átütő sikereket. Az anyanyelvi oktatásban érvényesülő jogvédelem és jogérvényesítés területén viszont a Szövetség eredményei gyakorlati szinten is igen jelentősek. Az Európa Tanács parlamentje által 2001-ben elfogadott 1521-es számú *Ajánlás*, amely Románia számára

mára előírta a moldvai csángó kultúra, hagyományok és nyelv védelmét, mint jogi keretszabályozás lehetővé tette, hogy az MCSMSZ fokozatosan és sikeresen felépítsen egy iskolán kívüli és néhány faluban – ahol ez lehetséges volt – iskolai keretek kö-

Tanczos Vilmos

zött is működő magyar nyelvű oktatási programot. A Szövetség által kidolgozott oktatási stratégia tartalmazta a helyi viszonyoknak megfelelő, sajátos didaktikai és módszertani alapelveket, valamint megteremtette az oktatáshoz szükséges infrastrukturális feltételeket. Nagyon nagy eredmény volt, hogy az ezredfordulótól kezdve ún. „magyar házak” épültek Külsőrekecsin, Lábnyik, Magyarfalu, Csík és Kostelek falvakban, ingatlanvásárlásokra került sor Lujzikalagorban és Diószegen. Klézse, Pusztina és Frumósza falvakban más csángó szervezetekkel, alapítványokkal együttműködve az ezek tulajdonában lévő „magyar házakban” valósult meg az oktatás. Az 2011–2012-es tanévben az MCSMSZ az általa koordinált „magyaróra” program keretében 25 csángó településen több mint 2000 gyermek számára mintegy 50 alkalmazott pedagógussal működtetett iskolán kívüli fakultatív magyar nyelvoktatást, továbbá – abban a néhány faluban, ahol ezt sikerült megvalósítani – hathatósan támogatta a hivatalosan iskolai keretek között létrehozott anyanyelvi oktatást is, valamint az erdélyi középiskolákban magyarul tanuló csángó gyermekeket és egyetemre járó csángó fiatalokat. A 2012–2013-as tanévtől kezdve kívülről jött adminisztratív intézkedések következtében az MCSMSZ által létrehozott oktatási hálózat kikerült a Szövetség közvetlen irányítása alól, és így a program eredeti stratégiája, valamint belső intézményi struktúrája is alapvetően átalakult, az oktatók zöme is kicserélődött.

Az MCSMSZ égisze alatt működő „magyar

házak” azonban nemcsak az oktatást szolgálták, hanem további fontos, egy-egy csángó faluközösség egészét átfogó hagyományörző, vallási, tudományos, egyéb kulturális vagy éppen szociális jellegű tevékenységeknek is rendszeresen he-

lyet adtak. Így a Szövetség és a helyi társadalmak kapcsolata mindig élő volt, vagyis a szervezet helyi „beágyazódása” is jól megvalósult.

Az 1989 utáni két évtizedben az MCSMSZ a moldvai csángómagyarok politikai, jogi és kulturális érdekképviseletét is igyekezett szolgálni. Ennek érdekében élő kapcsolatokat alakított ki a magyar kormánnyal, a magyarországi politikai pártokkal, az RMDSZ-szel, több európai jogvédő szervezettel, számos székelyföldi önkormányzattal, a hagyományörzéssel foglalkozó erdélyi magyar tudományos intézményekkel (például a Kriza János Néprajzi Társasággal), múzeumokkal, valamint számos erdélyi és magyarországi civil szervezettel. Utóbbiak közül különösen jelentős és fontos volt a Keresztszülők a Moldvai Csángómagyarokért Egyesülettel ápoltt intézményes kapcsolat, amely döntő jelentőségűnek bizonyult a fentebb értékelt „magyaróra” oktatási program fenntartásában.

Az MCSMSZ által képviselt moldvai csángó sorskérdések egyszersmind magyar sorskérdések is, a csángó problémák a teljes magyarságot illetően szimptomatikusak, és mint ilyenek szimbólum értékűek. Ez az egyik magyarázata annak, hogy az elmúlt két és fél évtizedben a Kárpát-medencei magyarság egésze igyekezett segíteni az MCSMSZ tevékenységét. De ez a széles körű és 1990 óta töretlen támogatottság egyszersmind a Szövetségbe vetett bizalomnak és a nehéz körülmények között elvégzett munka elismerésének a jele is. Az

MCSMSZ-re ma úgy kell tekintenünk mint az egyetlen olyan moldvai csángó szervezetre, amely legitim módon és hitelesen képviseli a „magyar úton” járó teljes csángó közösséget.

Kétségkívül rendkívül nehéz és hátatlan dolog úgy dolgozni, hogy kedvezőtlen körülmények közepette, állandó erős ellen-szélben minden apró sikerért, minden kis eredményért aránytalanul nagy áldozatot kell hozni, aránytalanul nagy munkát kell befektetni. Az elmúlt két és fél évtizedben Moldvában is sokan voltak, akik belefáradtak ebbe, voltak, akik kidőltek a sorból, voltak, akik csüggedten, megkeseredve külföldre menekültek, és sokan voltak olyanok is, akiket a moldvai csángó ügyek körüli rendkívül átpolitizált világban félreállítottak. De szerencsére mindig akadtak olyanok is, akik ott helyben Moldvában a hiányzók helyére léptek, és így Szövetség újra és újra meg tudott újulni, hú tudott maradni eredeti célkitűzéseire.

Miért kerülhetett sor erre az állandó újjászületésre? Azért, mert szükség volt rá. Mert miközben teltek az évek, a moldvai csángó falvakban is új nemzedékek jöttek egymás után, és mindig voltak, néhol nem is kevesen, akik a jövőt keresve nyílt érdeklődéssel fordultak őseik múltja, szépséges nyelve és archaikus népi kultúrája felé. Ez pedig mindig állandó *helyzetet* teremtett Moldvában, és állandóan fel-felcsillantott valami reményt: ahogy eddig, úgy ezután is dolgozni, tenni kell azokért, akik még igénylik a magyar szót, a biztatást, a csángómagyar jövőt.

Ezért a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének ezután is el kell végeznie azt a munkát, amit kiszab majd rá a történelem. Úgy, ahogy eddig. Úgy, ahogy lehet. Kívánjuk nekik, hogy legyen hozzá elég erejük továbbra is. Szeretnénk, ha ebben a hivatással vállalt törekvésükben erősítené őket a ma, a Magyar Nyelv Napján számukra átnyújtott, értékmegőrző és jogvédő munkájukat, elért eredményeiket magas szinten elismerő kitüntetés. Az RMDSZ és a Communitas Alapítvány díja nemcsak a Szövetség mai tagjainak és vezetőinek szól,

hanem mindazoknak, akik a szervezet nehez és áldozatos munkájában az elmúlt két és fél évtizedben részt vettek. Az egész erdélyi magyarság részéről illesse mindannyiukat köszönet, tisztelet és megbecsülés.

1. Elhangzott 2016. november 15-én Kolozsváron a sétatéri kaszinóban a Magyar Nyelv Napja tiszteletére szervezett ünnepségen, amelynek keretében a Moldvai Csángómagyarok Szövetségének átadták a Romániai Magyar Demokrata Szövetség és a Communitas Alapítvány által erre az alkalomra alapított díját. A díjat Pogár László MCSMSZ-elnök vette át. Az ünnepségen egy magyarfalusi csoport helyi népdalokat és népmeséket adott elő.

Tánczos Vilmos

Iancu Laura

A vályogházból

Várákoltat az éj, mintha
beszélni akarna még,
ki tudja kivel, ki tudja meddig.
A vályogházban ilyenkor
lámpát gyújtani nem szokás,
fekete szívvel térdelünk,
akár a ragaszkodó holdvilág
s a dülülőúton roskadozó fák.

Hallgatásaim

Hamarosan a reggel is
elfér egy üres mondatban
a hétköznapok hallgatásai között.

Hamarosan a reggel is
kapunyitásnak tetsző látomás lesz.
Az utcán kutyák, emberek
nyüszítenek,
és gyalog jár erre egy kápolna.
Benne egyetlen szék, rajta
halni készülő anya. Ostyát eszik.
Messze földre gondol;
kisöpört házban lakott és
ünnepnapon hazavárt.
Kialvatlan özvegy arca,
csupa fény és szülőföld.

Örökségbe kapott ünnep / Csángó Nap Csíkszeredában

A Csángó Nap megrendezésének ötlete 2000-ben egy klézsei tanácskozáson merült fel, ahol a csángók jövőjéről tanácskozva felmerült az ötlet: az erdélyi települések egy nap egy évben szervezzék meg a Csángó Napot, azzal a céllal, hogy kölcsönösen megismerjék a Kárpátokon túli és inneni kultúráját. *„Nincs szükség frázisokra, sem szólamokra, csak szeretetre”* – így hangzott a „szerény felkérés egy csángónap szervezésére”. Azóta sokan megrendezték Sepsiszentgyörgytől Nagyváradig, de támogatás hiányában a szervezők lemondtak róla. Csíkszereda az egyedüli, amely következetes maradt. Teszi ezt azért – hangsúlyozta Borbáth Erzsébet a Domokos Pál Péter Alapítvány elnöke - mert már a kezdetektől felkarolta a helyi és megyei önkormányzat, valamint az egyház, így soha nem kellett támogatói forrásokra várni. Az évek során változatos programja volt a találkozásnak, mert vajában a Csángó Nap találkozás a székelyek és csángók, illetve a moldvai és Székelyföldre kiköltözött csángómagyarok között. Voltak már vendégei a rendezvénynek a magyarfalusiak, pusztinaiak, klézseiek, somoskaiak, hozták hagyományaik, dalaik, táncaik legjavát.

A 15. Csángó Nap fő szervezője a Megyei Kulturális Központ volt. „Felelősségteljes örökséget kapott” a Domokos Pál Péter Alapítványtól - fogalmazott Ferencz Angéla igazgató, a rendezvény házigazdája: „A szeretetet, gondoskodást és felelősségérzetet kaptuk örökségbe és tudatosan ezzel a gondolattal szervezzük minden évben, és viszzük tovább.” Sajnos az a szándék, hogy az itt élő moldvai magyarok is részt vegyenek, kevésbé sikerült, talán a vasárnapi szentmise után lehet észrevenni, amikor ismerősökként üdvözlük egymást az „otthoniakkal”. Kialakult egy állandó közönség, aki rendszeresen megtisztelti jelenlétével az eseményt és van egy érdeklődő fiatalság, akit elsősorban a moldvai táncház vonz. Évek óta kialakult rendje van az eseménynek, hiszen minden évben egy falut hívnak meg, aki „díszvendége” a Csángó Napnak. Idén

Külsőrekecsin volt a meghívott. Gyurka Valentin hagyományörzői, fiatalok és idősök a guzsalyos jó hangulatát hozták ajándékba, és a jókedvű találkozásra az asszonyok „geluskát” és „pitát” készítettek.

Gyurka Valentin Borbáth Erzsébet kérdéseire válaszolva mutatta be a falut, mesélt a közösségről és saját sorsáról. Külsőrekecsin elzárt település a Kárpátok moldvai lejtőin, amely a Bákótól délre fekvő községközponttól, Rekecsintől, 12 kilométerre fekszik, a Rekecsin-patak forrásánál, erdőkkel körülvett völgyben. A szájhagyomány szerint a 19. század elején alakult elbujdosott családokból. Még a század közepén is 15 házzal számolták a települést. Arról, hogy kik voltak és mi vitte rá a bujdosásra, nem tér ki a történet, magukat nem székelynek, magyarnak, hanem csángónak tartják, bajban vannak a „román” minősítéssel, hiszen állampolgárként annak mondják magukat, de az oláhtól elhatárolódnak, mind nyelvben és szokásokban, mind vallásban. Elzártáguk hátrány és előny, mert igaz, hogy a civilizáció csak lassan éri el a települést, ám annál inkább megmaradtak a hagyományok, szokások, a tánc és az ének.

Gyurka Valentin a magyar kultúra megőrzésének és továbbadásának feladatát vállalta, sorsa nagyszerűen példázza a csángómagyar értelmiségi sorsát, aki felelősen gondolkodik és cselekszik kultúrájának megmaradásáért. Sorsát azért is érdemes megismerni, mert az ő életpályáján keresztül talán jobban megértjük a csángómagyarok gondjait, életérzéseit – mondta Borbáth Erzsébet, aki a jó pedagógus érzékével irányította a beszélgetést. Gyurka Valentin azon fiatalok közé tartozik, akik 1991-ben érkeztek Csíkszeredába, magyarul tanulni. Mint a „népmesék szegény legénykéje” (Borbáth Erzsébet hasonlata) egymaga vágott neki a világnak, tizenhét éves volt, amikor a szakközépiskola 10. osztályába beiratkozott, miután egyetlen hónapig tanult meg írni és olvasni magyarul. Nem volt könnyű felzárkózni – idézte fel a nehézségeit – de esti tagozaton érettsé-

gizett, majd egy előkészítő év után sikerrel végezte a jászberényi főiskola művelődés-szervező képzését. Sok társától eltérően, hazament falujába, bekapcsolódott az iskolán kívüli magyar oktatási programba, és úgy élt, mint a falusiak, próbálta a nagyszülők hagyományait életvitelében is megőrizni: „Nem úgy mentem vissza, mint értelmiségi – diplomatafényűvel és nyakkendővel –, hanem családot alapítottam (négy gyerekkel büszkélkedhetek), házat kezdtem építeni, és mezőgazdasággal foglalkozni, úgy éltem, ahogy egy külsőrekecsini.” Ám hiába tanított esténként és szabadidejében, életpéldája nem volt vonzó: „Próbáltam győzködni a gyermekeket, hogy menjenek továbbtanulni, és tanuljanak ősök nyelvén. De volt olyan szülő, aki azt vágta gyermeke fejéhez, hogy – Nézd meg Gyurka Valentin annyi sokat tanult és bizony jár kapálni! Én nem csináltam semmiféle iskolát és én is járok kapálni.” A rossz tapasztalat miatt ismét csak úgy döntött elhagyja a szülőfalut, és két év után elment dolgozni Magyarországra, hogy anyagilag gyarapodjon, felépíthesse a házat, megerősödjön gazdaságilag. 2008-tól azonban ismét visszatért, most már azzal a határozott szándékkal, hogy a falu hagyományörzőivel közösen visszatanítják a néptáncot, népszokásokat, magyar életet visznek a faluba. Áldásos munkája azóta széles körben ismert, a moldvai magyar oktatási program részét képezi. A rekecsini néptánc-tábor szervezésével beírták nevüket a Kárpát-medencei kulturális programok naptárába, Valentin pedig megtalálta helyét, akár csak a népmesék hőse, aki próbatételekkel és akadályokkal küszködve ér el a kívánt célhoz.

A csíkszeredai ünnepi műsor nyitányaként, Gyurka Valentin tanítványa, Bulai Larisa-Mariana gyönyörű balladát énekelt, és a „Szép fehér pakulár” úgy hangozott, ahogy dédszülei énekelnék, bár az iskolában a gyerekek már az irodalmi magyar nyelvet tanulják. A rekecsini asszonyok örömmel mutatták be népi kultúrájukat, népviseletüket, a fiatalok a táncokat, énekeket. Az idősebb asszonyok gyapjából szőtt szoknyát és komorabb hímzésű inget viselnek, a fiata-

labbak „csirásabbat”, sok színnel és virággal. A „burundzsikos” kendő (a kerpa fölé helyezett finom szövésű fehér fejrevaló) és a melles bunda, a „keptár” a régi. A férfiak viselete a szokásos hosszú ing és lábhoz simuló harisnya (gatya), a női „bernyisz”-hez (bernyész) hasonló széles övvel. Bár Moldvában sem szövik ma már a kelengyét (zesztrét), hanem inkább vásárolnak az üzletből, a guzsaly, a fonókerék és osztováta mindenkinek megvan, az asszonyok pedig szívesen elmesélték a kender feldolgozását, nyüvéstől „rágtatáson” (tilolás) és „dorgáláson” át a finom fonásig. Megismertették a „geluskát” és „pitát” is, amit jó szívvel kínáltak, miközben mesélték, miért is a szegény ember eledele a kukoricadarával és kis szallónával készült „kásás geluska”, vagyis szőlőlevélbe töltött zöldséges töltike. A fiatalok örömmel ropták a táncokat, harminckilencet tartanak számon a faluban, és a közönségnek is bemutatták a „rekecsini botosánkát”, „klopocelkát”, „serény magyarost”, a táncházban pedig bárki kipróbálhatta a szilaj táncokat, ehhez a talpalávalót a csángómagyarok csíkszeredai barátai biztosították hegedűn, kobozon és furulyán. A rendezvény kiegészítéseként Ádám Gyula fotói mutatták be a rekecsini mívés- és vasárnapokat. Találkozott a csángó és a székely, hagyományosan, egy évben egyszer.

Vasárnap a csángókért szólt a harang a milleniumi templomban. Advent első vasárnapján, az ünnepi szentmisén a rekecsiniek szentes énekeket énekeltek. Darvas Kozma József esperes-plébános felidézte Gegő Elek tudós ferences szerzetes moldvai útját 1836-ból, amikor jelentést tett a moldvai magyar telepekről és levélben fordult Mihai Sturdza moldvai fejedelemhez, hogy venné gondjába a moldvai magyarokat. A fejedelem válaszában tisztelettel írt magyar alattvalóiról, akiket „a nemes magyar nemzet szakadéknak tart”, idézte a dokumentumot Darvas Kozma József, mintegy biztatásul és útravalóul a rekecsini csángómagyaroknak. Igen, nagy szükség van ma a magyaroktól jövő gondoskodásra, mert Gegő Elekkel szólva: „Az ör nélküli nyájból igen sokat átvisznek egy más akolba.”

Részletek JankóJános (1901–1977) életrajzából

Házépítés

Vissza kell térnem az egész fiatal koromra. A földek tagosítására. A szülőknek nagyon elment a kedvük a földel való foglalkozástól, kényszerítették a közös munkára. A közösbe. A TÉSZ-be. Így maradtak továbbra is egyéni gazdának. A sertéshús. Marhahús. Tojás. Leadás! Megemelték az adókat. Földház. Ló. Kéményadó. Kutyaadó. Mindettől függetlenül, bátyám bevonult, az Édesapám elment dolgozni a szakmájába. A bányára kovácsnak. Így maradtam egymagam parasztnak. Lettem földesztergályos, ez volt a bátyám kedve! A bátyám bevonulása előtt. Egy fuvar befejezése alkalmával egy váratlan beszélgetésre toppantam be a konyhába. Az anyám beszélt a bátyámhoz. Oly burkolton, mintha nem is vettem volna részt ezen a beszélgetésen. Az anyám nagylelkűen felajánlja a bátyám részére az itt lévő telket házhelynek. Ekkor voltam tizenhat éves, a bátyám rögvest visszautasítja a felajánlást. Azzal, hogy tudja maga, milyen sok pénzbe kerül a házépítés?!

Rácsaptam a dolog nyitjára. Ha te nem építész, építék én!

Honnan neked ennyi pénz, folytassa a vitát a kedves bátyám. Saját magára mutat, erre a célra nekem nincs pénzem, és nem is lesz. **M o n d t a a k e d v e s b á t y á m .** Rögvest kaptam az alkalmat. Ha te nem építész, akkor építék én. Ezt ismételttem többször. Ezt így vedd tudomásul. Attól a pillanattól kezdve, úgy tekintetem a dologra, mintha ez egy elkötelezettség lett volna. A határba járás alkalmával igen sok követ szedtem össze. Mert a traktorok kifordították a mezsgye köveket a földből, én mindezt összeszedtem, volt idő. Kifelé, inkább hazafelé. Hazahajtáskor. Nem szólt senki ezért, sőt, örültek, mert útba voltak a kődarabok. A dűlőutak széle tele volt kővel. A kisebb szabadidőmet erre áldoztam. Szedtem össze a kődarabokat, arra számoltam, sok kő kell a fundamentumba, az alapba. Nem gondoltam, hogy milyen ház lesz, csak arra gondoltam, hogy ház legyen. Több köbméter követ

szedtem össze. Az első fordulónál kaptam a kinevetéseket. A kedves bátyámtól, meg a nővéremtől. Itt nem szabad kihagyni az anyámat sem. Elhelyeztem a kis kert sarkába a sok követ, az anyám megjegyezte: A kis kert nem azért van, hogy a köveket ide rakd. Most már öleg a kőből! Nem törődtem a kijelentéssel. Amerre jártam, követ láttam és nem volt más tulajdona, máris felraktam a szekérre. Régi nyelven szólva, s megvallva az igazságot: Kő bolond lettem. Ha szenet szállítottam a szén tetején az is elfért. Mert földes úton is szállítottam a szenet. Ez Szászvár Maróc között elfért a szén tetején. Mindezt kétszer kellett felrakni. Helyszínen. Otthon az út szélén. Szénnel tovább. Majd újból a szekérre, aztán a helyére. Így sok köbméter kő összejött. Volt olyan darab, amit az idő kellett lemosson. De voltak gyönyörűek, melyeket alig kellett megigazítani. Az anyai szigor felett nem akartam átnyúlni. Megoldottam mindig mindent. Otthon van az egész család. A földünk tagosítva lett. A községtől hat kilométerre reggel ki a földre, egész nap ott, este meg haza. Mindig a közelebbi utat választottam. Innen a rét aljon a nagy Kálén át s máris ott van az ember. Igaz, egyenes a terület. Semmi emelkedő. Szervestrágyát akkor kapott, amikor a madár letrágyázta. A család, mint ki jól végezte dolgát, idehaza volt. Az első évben, nyáron kimérték a területet. Már a következő év ősszel bevonult katonának a bátyám. Mint már írtam erről az ügyről, az Édesapám az elment a bányára, szakmájába dolgozni. Magam meg maradtam parasztnak. Vagyis, lettem a bátyám szerint földesztergályos.

Azért nem ragadtam le a földhöz. Újból megemlétem: a kőszállítás az maradt. De nem mondtam le erről a gondolatról. Még mindig szinte lekötözött lettem a cséplőgépnél, mert ez nem maradhatott ki. Jók voltak a lovak. Itt ezekről már írtam. Csak-csak úgy, mert megérdemli a megemlékezést, ennek érdekébe.

Jöttek a kisebb-nagyobb gondjaink a csa-

láddal. A kőszállítás nem maradt ki, csak szüneteltettem. Nem vártam a katona időmet. Ez is megjött. Elmúltot kisebb-nagyobb élményekkel, sok tapasztalattal lettem gazdagabb. Leszereltem. Emlékezetbe megmaradtak az élmények és kudarcok, ebből kevés volt de, rámenős. Idehaza a család minden tagja. Kisiparos lettem. Végeztem a munkám. A pénzből nem volt külön kasszám, mindig elszámoltam a napi keresettel az anyám felé, a családnak, az anyám mindig úgy értelmezte, mindenkinek juttatást belőle, vagyis a nagycsalád minden tagjára gondolt.

Udvarlásom eredményeiről akartak tudni a szülők. Megtettem. Kisebb-nagyobb dolgokról, ha kérték úgy beszámoltam. Következett a jövőbeli kiválasztása. Arra kértek a szülők, hogy ne kapkodjam el a dolgokat! Mert ez egy életre szól! Nem siettem el a megismerkedést! Kiválasztottat kiszemeltem, igen tetszett, megszerettem. Elvettem feleségül. Éltük a mi kis éltünket.

A szórakozásunk: Némelykor elmentünk moziba. A fő szórakozásunk a táncsoport, szerettünk eljárni. Eljártunk versenyekre. Jártuk az országot. Az ország minden nagy városába, kivétel nélkül győztünk. Mert biztosak voltunk a győzelemben.

Igen eltértem a témától: vissza a mi kis életünkhöz! A házépítés. Úgy éreztük, megvan rá a kis összeg, amivel el lehet indítani. A többi gondolatokat megbeszéltem a hitvessel! Mint már írtam: A mi kis községünkbe több olyan személy volt, aki így gondolkozott. Volt a faluban több helyen az úgy nevezett fogháj, ami arra várt, hogy legyen építve. Mindent megbeszélünk, természetesen csak kettesbe. Úgy gondoltuk, erről kell tudni a hivatalba. Felkerestem az akkori Tanácselnököt. Elmondtam a gondolataimat. Még a házhelyet is megmondtam. Végig hallgatott. A végén elmondja: Ez a házhely nem házhely, mert ez kültelek. Amíg a faluba van fogháj, addig nem lehet külterületre építeni.

Ez a szabály!

Hát, idefigyelj, kis komám! Mi az akadály, hogy az ott lévő telekre nem építenél? Tetszik tudni, az az akadály előre látható: Az

anyám nem fog beleegyezni ebbe az ügybe. Tudod mit? Küld fel a komámat, a te Édesapádat. Majd én eligazítom. Ha jól tudom, ott van már egy jókora rakás kő?! Tetszik tudni, azt a rakás követ jómagam hordtam össze. (Az volt a válasz: Akkor ez még jobb.) Itt kezdődtek az ellenállások. Az anyán és én között. Édesapám elmegy a hivatalba, elmondják mi a megoldás. Jómagam csak később tudtam meg, csak szóban, beleegyeztek, megkapom a telket. Kaptam az utasítást. Irány a telekkönyvi hivatalba. Itt kiderül, hogy nincs a nevükön, mert hiba csúszott a dologba. A telek kijelölésnél. Mindez jó korai összegbe fog kerülni. A visszaírás. Elmondtam a szülőknek. Nem hitték el. Az anyám megtámad: Mert csak te akarod! El akarod venni mi tőlünk ezt a telket! Tiltakoztam: Ez a valóság. Nem hitte el. Megkértem, hallgasson meg! Nem kell elhinni, amit mondok. Meg kell győződni. Megkérem, jöjjön le velem, menjünk el együtt, ott meghalja a saját fülével mi az igazság. Az anyám csak dúlt-fúlt, el akarta nyelni a világot. Megint kibújt a Csernik az anyámból. Azaz, ha nem úgy van, ahogy ő mondja, vége van a világnak. Beleegyeztek, eljön az Édesapám. De az útiköltségét te fizeted! – mondta az anyám. Az igazság kedvéért ezt is megtettem! Kénytelen voltam. Elmondták a hivatalba, ez a visszaíratás háromezer forintba fog kerülni. Tudomásul vette az Édesapám. Megérkeztünk az otthonba. Megbeszéltek. Hogy melyik családdal, azt nem tudom. Mindvégig csak fúlt az anyám. Egyszer megjelennek, mindkét szülő. Fogadtuk a mi kis hajlékunkba, de a szülői házba. Beszélgetés után kitér az Édesapám a telekügyre. Elmondja, ha már ez a valóság, úgy gondold, akkor fizesd ki a visszaíratását, és építsd oda az elképzelt házat.

Belementem. A hivatalba elmondták, csak háromszáz négyszög-öl terület jár egy házhelyre. Előbb vissza kell kerülnön a szülők nevére. Ha ez megvan aztán az új tulajdon nevére. Mindezt külön kell fizetni. Újból a háromezer forint. Plusz a kiméretési költség. Hát, ha valaki elmondja, hogy mindez három évbe fog kerülni, nem hittem volna el. Egy év eltelve. Megjött a papír. Visszakerült a

szülők nevére. Innen már könnyebben megy a dolog. Mindezt csak hittem! Még nehezebben ment, az anyám szinte megrökönyödve ellenállt. Mert a te berögződött elmédbe került s onnan nem lehet kiverni, hogy nincs erre szükséged, mert ha a szátok elfér, akkor a seggetek elfér. Még mindig azt hitte, hogy megtud győzni, a pénz átadásával majd ő elrendezi, csak tovább tudna a saját pénzemen gazdálkodni. Ezért mindent megragadott, hogy ellenálljon. Így a kérelem el lett küldve. Mindezt a helyi ügyvéd, aki a termelőszövetkezet ügyeit végezte, ezt is rendezte. Megjöttek az eredmények. Megadott időbe ki kell mérteni. Megjött a mérnök, magam is itt voltam a helyszínen. Az anyám, mint volt tulajdonos. Ez nem igaz, ami tett az anyám, szinte, mint egy igazi vad, aki ellenáll és küzd az életér, úgy viselkedett. Kijelenti: Mindez az én akaratom nélkül lett megrendezve! Kiabálja a mérnöknek. Itt semmiféle kimérést nem csinálhat, itt én vagyok a tulajdonos. Mérnök megáll, nem akarja folytatni a feladatot. Mondom az anyámnak: Figyeljen jól, innen még egy lapát föld sem kerül el. Mérnök úr, lesz szíves folytatni a feladatot, mert engem várnak vissza, kell mennem a munkahelyemre, folytatnom kell a munkámat. Majd ha megjön az Édesapám meg lesz beszélve, ő fogja eldönteni az igazságot. Kijelölte! Kis karók a helyére kerültek.

Mérnök a munkáját befejezte.

Kimérte. Este megjött az Édesapám, természetesen én később jöttem. Mire hazaértem már késő volt, hogy zavarjon a két időst, így elmaradt. Nem is szóltam semmit, nem panaszkodtam az Édesapámnak. Megjött a nyár vége. Hordtuk a cukorrépat a vasútra. Mikor már végére értünk a szállítással, megkértem a Béni bácsit hazafelé, az utolsófuvar után, hazafelé hozhatunk-e részemre téglát a téglagyártól? Az volt a válasz: Figyelj, kis barátom! Már megtehetted volna. Nem volt merészséged? Hát bizony ez volt a baj. Megkértem az öt traktorost, hogy szállítsanak téglát visszafelé, mindegyik beleegyezett, így az öcsém sem maradt ki a megkérésből. Megérkezett az öt traktoros. Itt már úgy lett lebillentve a téglá. A végén megkérdeztem: Mivel tartozom? Valamennyien úgy moso-

lyogtak, mintha ez egy felkérés lett volna. Vagyis nem írnak semmit. De mégis volt egy, aki nem csak fél fuvart írt be, hanem mint egész fuvar. És még hozzá hamisította az aláírásomat. Ez volt az öcsém. Az igazat megvallva, ettől fogva még távolabb toltam el magamtól. Mert itt igazán minden fillére szükség van.

Ettől kezdve nem említettem semmit az öcsémnek, csak a három traktorosnak, aki szívesen megtett mindent, mert tudták, örejük is fog kerülni a sor. Homokot is hozattam. A finom homokot, Mágocsról. (Úgy visszafelé, ez az úgy nevezett fél fuvar. Itt meg kell említenem az egyik évfolyamtársamat, mint olyan embert, aki jól végzi a munkáját, de semmi előre lépésre nem volt képes, vagyis egy magatehetetlen fráter, aki csak azt leste, hogy kitől, mikor tud valamit kicsikarni a koricsmibe). Mint már köztudott, engem nem lehetett megtalálni az ilyen helyeken. Az első fuvar homokot meghozták. Látván megkérdeztem: Nem volt kibányászva a megfelelő homokmennyiség? A traktoros bizonygatta, csak fel kellett volna raknia homokot, nem kell bányászni! Akkor mi a gond, hogy ilyen kevés a homok? Mert nem akarsz ráfizetni! Megoldom a maga gondját! Többé nem kell a maga munkásából, így maradok a magam erejéből, rendezéséből. Így az én évfolyamtársam. A legtöbbet, ha lehetett, kikerült, nem akart szembe nézni. Majd be fogsz futni az én utcámba. Meglátod te fráter, te semmirevaló. Múlt az idő. Mégis befutott. Meg is kapta a múltért. Semmi szava nem volt. Kapta a nyomdafestéket nem tűrő szép szavakat. Te meg gondolatlan fráter. Az utolsó szavak.

Vissza kell térnem a saját gondolataimra!

Alapozzunk a régi közmondásokra. Egy házépítés egy évi tüzelő és egy életre való adósság. Közben megkerestem a ház tervezőjét. Elmondtam a kívánságomat. Elfogadta. Elkészítette a tervet. Továbbította az elfogadásért. Elutasították. Indok: Be kell vonulni katonának, nem lesz, aki ellenőrizze a munka menetét. Még az ipari engedélyét is le kellett adja. Így nem sikerült a

tervrajz, elkészítésében nem volt öröm. Az idő meg haladt. A tervező meg akarta fizetni a munkáját. Az volt a kifogásom: kész munkáért fizetek. Így sikerült megúszni! Ez már a második! Újabb nekifutás. A másik irányba. Kell keresni egy másik tervezőt. Megtaláltam, elmondtuk a kívánságunk, megértette, elkészítette. Megnéztük, láttuk, elfogadtuk, örültünk a terveknek, ha ez megvalósítható, ebben jól fogjuk érezni magunkat. Elküldötte az elfogadásra. Azaz látomástatásra a megyéhez. Nem találták jónak a tervezőt, mert a felsőosztályhoz tartozott, még a tervezői engedélyit is bevonták. Ott toporogtunk, mint a lúd a jégen. Itt már nem úsztam meg fizetés nélkül. A tervezésért kellett fizetnem és még semmi tervrajz, semmi iromány nincs! Igen, bizony, bizony, mondom, semmi nincs! Csak egy szomorú tapasztalat! De már van kiadás. S még egy szomorú tapasztalat.

Nem adtam fel. Ez már a harmadik nekifutás! Irány egy másik tervezőt keresni. Megtaláltam azt a személyt, aki a pártunk és kormányunk kiemelkedő tagja volt. Egyben építést is oktató. Ez volt a mágocsi lakosú Bálint Lajos építéstervező, építésvezető. Elmondtuk a tervünket, itt a saját magam terve alapján rajzot készítettem, átnézte, megértette, megnézte a terepet. Elkészítette a terveket, elküldötte megsejmlélésre.

Megjöttek a tervek. Fizettem. Már a mester is megvolt, aki elvégzi a munkát, mint kőműves. Mindezt írásba kellett bizonyítani, hogy kik lesznek. Név szerint, és kik fogják végezni a munkát. Nem volt más, csak ezt kell beírni! KALÁKÁBA. Leírva. Név szerint, még az építés megkezdésének idejét is be kellett írni. Ezt nem kapkodtam el, ezzel vártam még. Ez volt az építéstervező kérése. Megjött az engedély azzal a kifogással, hogy a veranda az nem kell, ezt kihúzták Pécsen. Tervezőnek fizettem, nem is kis összeget. De újból kér négy ezer forintot. Megkérdeztem, nem fizettem ki a megmondott összeget? De igen, csak még a jóváhagyásra! Mérges lettem, de nagyon. Mondja, ki vagyok én? Bankáros, csak úgy

dobálok a kis összegyűjtött kis forintokat? Mit gondol maga, én három ezer forintot keresek havonta és magának kidobok négy ezer forintot csak egy aláírásért? Hát nem vagyok bankáros, mit gondol maga, ki vagyok én? Egy kis csóró, mint a legtöbb. Lehajtott fejjel távozott. A következő eset Pécsen történt. A nagy vita. A verandára szükség van. Mert el lehet képzelni, mi lesz majd télen, amikor a havat csak úgy fújja a szél, odahordja a sarokba. Mert mindig északról hordja a havat a szél. Erre igazán szükség van, és kell. Mind ezért külön be kellett menni Pécsre. Építési osztályra. Elmondani, mi a kifogás. Egy hibáskezű, aki a pártunk és kormányunk jól megalapozott alakja volt kijelentette: mit gondol maga!? Ha mindenkinek megengedjük, akkor menyi téglával lesz megterhelve, így hová jut az ország? Végighallgattam. Kitért belőlem a múlt. Nem voltam tekintettel a beosztására, jó mérges hangon megkérdeztem: Kértem én magácskától valami segítséget?! Vagy valamilyen pénzzel járuljanak hozzá, hogy legyen, ahol a fejemet lehajtsam? Ha igen, akkor beleszólhat. Nem tudott beleszólni. Összecsaptam a sok dokumentumot, szó nélkül távoztam. Senki nem ellenőrzött. Soha-soha. Folytattam az építő anyag összehordását! Megvolt a téglamennyiség. A kőből meg hiány. Felajánlották megvásárlásra egy most bontott jó prэшázat, igen jó az építő anyaga, meg kell egyezni, mert pénzre van szüksége a személynek. Száraz a nagyméretű téglá, ugyanúgy a kő minőség. Megnéztem. Elfogadtam. Belevágtam. Be lett hordva, még mindig kevés a kő. Bontásra került a vízimalom, nagy kerék helyén a kőfal. Ezt is megkaptam. Kissé erőszakosan, mert csak így ment. Így már lehetett következtetni, talán elegendő lesz a kő. Megnéztem több idősebb kőművessel, mi a véleménye a kőhiánnyal. A legtöbb arra utalt, elegendő lesz. Úgy kell végezni a feladatot, hogy a szebbjét a külső oldalon, a belsejébe a maradékot. Így elegendő lesz. (A lelkiivilágom megnyugodott.) Megvásároltam az előírt nyílászárókat, meg a sok cementet. Mindezt felhordtam a szülői ház padlásra, hogy tudjam forgatni, ne álljon össze a cement. Amíg mindez a sok engedély egybe lesz, ad-

dig az építőanyagot egybe lehet hordani. Előző évbe már a téglá a helyére lett rakva. Stockba. Itt igencsak ki kell jelentenem, mert igaz volt, a téglarakást egymaga végezte, segítség nélkül, a fiatal feleségem, mert szűk volt a hely. Kiástam kézzel a meszes gödör helyét, el lett szállítva a föld. Megkaptam mázsában az oltatlan méz mennyiséget, megvásároltam. A hazaszállítás egyszerű volt. Csak a fellapátolás nehéz, ez bizony kézzel igazán nehéz, mert igencsak marja az ember orrát! Hozattam egy szippancs vizet. A közösségből elhoztam az oltó ládát, minden megvolt. Péntek délután meg lett oltva a több mázsa méz, ez is megvan. (Megnyugodtam, igazán a feleségem mindenbe besegített, egyetértett énvelem, hogy legyen mi nekünk saját házunk.) Meghozattam a folyami kavicsot, mindez kézzel lett kirakva, vagonból. Ez bizony ölég megerőltető, de mindig arra lukadtam ki: egyszer a végére érek. Itt minden kézi erővel lett megoldva. Mert nem volt más. Nem volt gépi erő. Itt kijelentem: a második voltam az építők között. Sok idő elveszett a dokumentumok beszerzése miatt. Így visszacsúsztam a harmadik helyre, ez sem baj, gondoltam, nem lóverseny!

A helyszűke miatt ki kell mérni a ház-alapot.

Jött a Bálint elvtárs, mint építéstervező. Kijelölte a kezdőpontot, megadja a mélységet. Mondja, míg a sárga földet el nem éri. Lementem egy méter húsz centire, még mindig nincs sárga föld. Kértem, hogy tekintse meg, mert ez a terület egy hordalékos hely. Eljött. Megtekinti, csak annyit mond: Elegendő lesz a nyolcvan centi, így nem lesz ölég a kő. Távozott. Az anyám távolról szemlélte s követte a dolgokat. Ástam az alapot. Megjelent az anyám, mintha meg lett volna babonázva. Azokat a sok ocsmány szavakat, mi tőle nem várható, csak mondja, mondja, mondja a magáét. Megelégteltem, higgadtan megkérdeztem: Mi a gondja, nem aludta ki magát? Hagyjon engem dolgozni, nagyon kevés az időm! Úgy éreztem, megint kibújt az ellenfél vagy talán a Csernik, mert ezek a kimondottan igen kemény szavak, amiket én velem szemben áraszt, és ami nem

idevaló – nem estek jól! Egy kis időre megálltam. Vártam, mikor hagyja már abba, azt a sok ocsmány szót. Mondja ám: Nősüléssel előtt nem így viselkedtél! Megértettél, most meg ki akarsz fosztani a telekből! Tisztelettel kérem, nem érek rá ezzel foglalkozni. Csak annyit mondok: Már akkor kellett volna megérttetni magával, én kellett volna magának mondjam ezt a sok nem idevaló szavakat! Amikor tömte a kedves kislány, meg a kedves lánya élés kamráját. Én meg dolgoztam, mint egy hülyegyerek. Szerencsére nem volt ott a feleségem. Szégyelltem volna magam előtte. Nem akartam, hogy kiboruljon, szokás mondani, mint a bulgár szatyor. Nem kívántam az anyámnak semmi rosszat, mert attól féltem, még nagyobb lesz a bajkeverése. Úgy éreztem, abba hagyja. Elindult. Megáll. Rámutat a kőrákásra (amit annak előtte sok éven át odahordtam), kimondja: Ezt a követ a nénéd elkérte. Az lehet. Amit ő összehord, azt elviheti. Folytatta az útját. Azt hittem, ott maradok. Rögvést úgy éreztem magam, hogy fejbe vágtak! Hogy lehet ennek a személynek, a kedves nénikének ennyi esze?! Tudtam, hogy nincs, de mégis volt annyi merészsége és bátorsága a megtételre, hogy mindezt elmondja az anyámnak. Nem akarok mindent részletesen leírni, mert igen sokáig csak erről kellene írni. Amit tettek énvelem, az egész család, azt nehéz volt elviselni. Lelkiismeretfurdoklás az volt, miért tettem az anyámmal mindezt?! Ez egy délelőtti nap volt. Ástam az alapot, hely szűke miatt, kőből raktam az alapot. Igen kevés volt a hely! Sokszor megjelent a kiszemelt mester. Csak úgy ellenőrzött. Itt érdemes megemlíteni az időpontot:

1966. május tíz.

Itt már meg kell említenem a kőműves mester nevét.

Egy kicsit körbeírom a jobb megértés céljából. Rokon, méghozzá a feleségem bátyja. Nyisztor István kőműves. Úgy egyeztünk meg, műszak után még két-három órát rá tud hajtani, mikor, milyen lesz a kedve, meg az idő, az bele fog szólni a dologba. Valóban bele is szólt. Ezt előre nem lehe-

tett megmondani. Mert mintha meg lett volna babonázva az idő. Újból meg kell említenem, itt már a feleségem is besegített, az alapásásba. Igaz, ő is így látta jónak. Igaz, a keleti oldalt ő ásta ki egymaga. Alapberakással készen lettünk. Itt már teljes nap kell. Megkezdtük a lábazatot. Ez egy hétfői nap volt. Mint rendes ember, a jó munkához idő kell. Mint jó katolikus ember. Ott voltunk, mint a hárman. A mester, a feleségem, meg jómagam. Legalább egy kis fohász a nagy munka megkezdése előtt, a sapkám megemeltem, egy kis fohászt mondtam. Látván a mester, követte a cselekedetett. Folytattuk a munkát. Első nap. Jól halad a feladat. Dél táján megjelent egy igazi kis zivatar. Nem tartott sokáig. Megázott a kő, nem lehet rakni, mert vizes, erre kell várni, amíg megszikkad. Abba akarja hagyni a mester a feladatot. Nem, nem, mester úr! Megyünk ebédelni, addig megszikkad. Rakjad csak az alapra a maradékot, a legszebbek azok maradnak. Arra gondoltam, megszárad. Le fogom takarni fóliával. Elő is vettem a jókora fóliát. A többinek nem árt az eső. Már az este letakartam a követ. Azon a pár napon még az eső is zavart. Mintha ellenállt volna a cselekedetnek. Azon a héten a külső lábazat kész lett. A keleti, a déli, meg a nyugati oldal, a közepső főfal, annak meg én lettem a mestere, az éjszakai oldal az várat magára. Ki kell ásni a fél szuterént. Az itt lévő kiásott földdel fel lett töltve a lábazat. Itt kaptam el a kedves bátyámat. Elmondtam a gondomat. Tiltakozott: Nincs ideje, más az elfoglaltsága. Csak annyit mondtam: Többé nem szólok, a te dolgoz. A felesége végig hallgatta. Ez egy pénteki napon volt, este. Már is távoztam. Felesége annyit kérdez: Holnap? Igen, holnap lesz az ásás. Távoztam. Nem fogok könnyörögni neked. Tudtam, a felesége nem fogja engedni, hogy mást csináljon. Megértő volt az ilyen munkára való tekintettel. Talán eszébe jutott s megértette a sok segítséget, amit kapott már a nősülésem után. Így, megkértem a feleségem bátyját, az Ádámot, így lettünk hárman. Hozzá lett kezdve. Kemény feladat. Kézze, csak hárman, lapát és ásó, hajrá, hajrá. Izzadtunk, mint kis ló. Fel lett töltve

a lábazat, megdöngölve, még egy csomó föld, ami később el lett használva az építésnél, a feleslegesen megmaradt földdel. Így ki lett ásva a fél szuterén, az alap. Még annak idején Stock-koláskor ki lett válogatva a szebb féltégla. A maradék, itt ennek jó lesz, ide igencsak megfelel. A szuterén az meg csak a délutáni munka befejezése után lett felfalazva. Itt a nagyméretű téglát lett felhasználva. Ez két délután, és elkészült. Napközben a feleségem előkészítette az anyagot. Már várta a bátyját. Magam keményen dolgoztam a helyi termelőszövetkezetbe. Ekkor, már mint traktoros. Itt már meg volt a 30 XI-es kis kék traktor a magam részére, megcsinálhattam bármit, csak engedélyt kellett kérni. Szállítottuk a gabonát az állomásra. Itt naponként elhoztam a beton gerendát. Méretre, ami meg lett adva. Ez a ház elé, az árok tetejére lett lerakva, nincs útba. A második nap elhoztam a szuterénra a gerendát. No, még egy nap. Lassan haladt az északi lábazat. Igaz, egy kicsit távolabb volt az anyag. Kértem szombatra szabadságot. Már pénteken késő éjszakába elkészítettem másnapra a kőmaradékot, meg a téglát. Így gyorsabban haladt a munka.

Itt megemlítem a volt útőrt, aki felajánlotta a talicskáját, elfogadtam, igen jól esett a felajánlás. Érdekesnek találtam ezt az embert, sokszor meglátogatott a munkám ideje alatt. Még egy-két nap, elérjük a pihentetési időt. Várni kell, száradjon a lábazat. A szuterén meg az északi lábazat. Több időt vett fel, mint a többi, itt igazán nem kellett válogatni a köveket, és mégis lassan halad a feladat. Következő szombat:

Eljött az idő, lehet falazni!

Elő lett készítve a falazásra a kisméretű téglát, mindez talicskán lett odatolva, nem volt ám munkás kesztyű, hanem traktor gumibelsőből lett kivágva, tenyér nagyságú rész, hogy az újbegyeket, meg a tenyeret ne bántsa, mert úgy kidörzsölte a téglát az ember tenyerét, szinte vérzett. Így talicskával mégis könnyebb. Ismétlem: a téglát ott van. Falazásra várva.

Egy igazi meglepetés. Erre nem számítottam! Az idő haladt! Nem is mertem erre gon-

dolni. A meglepetés. Lehet, hogy távról sokan figyelték a munka menetét. Nem mutattam a fáradságom jelét sehol senkinek! Nem voltam elkeseredve. Úgy viseltem, ez az igazság! Ennek így kell lenni. Mindig vidámnak és frissnek kell mutatni magam. Ez egy szombati nap volt. Váratlanul megérkezett három idős kőműves, meg három segítség. Kihúzzák magukat, mondják ám, jöttünk segíteni. Csak néztem, nem jutottam szóhoz. Mindegyiknek a kézi szerszám a kezébe. A segítség: mindjárt a talicskát fogták, már tolják a téglát. Alig jött szó a számba, csak annyit tudtam mondani: minden a helyén el van készítve, lehet rakni. A déli falat rakták. Parapetig. Gyorsan haladt a falazás. A feleségem is jött, üdvözölte a megjelenteket, ő is meglepődött ezen a megjelenésen. Látták, készülök el, akarok menni valamilyen italszert hozzak. Megtámadnak szóval. Bizony szóval. Ne menj sehová, nem azért jöttünk, hogy megvendégelj, hanem azért, hogy segítsünk neked. Feleségem az benn maradt a konyhába, nekilátott egy kis friss lángosnak. Meg is lett nemsokára. Feleségem bátyja a hátsó fal sarkán. A nyugati falnál. Így lett négy kőműves, négy segítség. Haladt ám a munka. Örültem is nagyon. Ez egy igazi meglepetés. A hátsó falat addig rakták, míg elérték az embermagasságot.

Feleségem az készített egy igen finom ebédet, az összes személy részére, mert már a tegnap levágta a nagy kakast, így nem volt meglepetés, hogy miből. Egy igen finom kakasgulyást készített, csak azért említem. Időre elkészült az ebéd. Mert mindegyiknek ízlett, és dicséretet kapott a finom ebédér. Ha már nem voltam ott a készítésnél mégis úgy éreztem: miénk a dicséret.

Az egyik idős kőművestől, így lett megemlítve, szinte számon kér: Hát, Anti! Te más vagy, mit a többi, mert ezeknek is itt lenne a helyük! Lenne, amit tenni. Látom, nem így van. Igaza van, mester. Én nem a család asztalára raktam a napi fuvarpénzt, hanem a szomszéd asztalára. Azért van ez így. Most is látom, mondja a mester, ott vannak a gesztenyefa alatt, nevetgélnek. Csak-csak mondja a mester. (Mert ez a nap egyházünnep.) Tudja, mester, ők nem így

látják a világot. Annak idején ki kellett szolgálnom őket, ez énnekem kötelezettségem volt. Most, ezért kapom a megkülönböztetést. Tetszik tudni, majd később rá fognak jönni a dolog nyitjára. De majd, majd! Tetszik tudni, mindegyik a maga gazdája, azt csinál, amit akar! (Nem akarok panaszkodni!) Ők egyetértenek! De nem énvelem! Szokás mondani: csak azt hiszik, így lesz a világ végéig. Nem, nem. Ennek is egyszer a végére érnek. (Majd akkor jönnek rá, hogy nagyot tévedtek.) Ez a kis megbeszélés az idős kőművessel az ottléte alkalmából történt.

Újból rákérdez: A szülőkkal, hogy vagy? Tudja, a szülők egyetértenek a többi családtaggal. Nem akarok panaszkodni, ellenem lettek fordítva, nem értenek egyet énvelem. Az idős kőműves csak néz, mintha nem értené. Közbe rakja a falat. Rávágja: Anti, nem volna szép, ha a család minden tagja itt tevékenykedne?! Az igaz, mester, válaszoltam, ez a megkülönböztetés, ami itt van, ez ritka jelenség. A többi családtag úgy veszi, nem kötelezi el magát, s nem kötelezettsége. A kis röpke beszélgetés után a mester csak úgy csóválta a fejét. Annyit mondott: Itt valami nincs a helyén. Nehéz megérteni! Igaza van, mester. A másik két kőművessel nem tudtam beszélni, mit gondoltak azok, azt nem tudom, de biztos vagyok abba, hogy a munkahelyükön mindezt megbeszélték. Késő délután abbahagyták a munkát, nem győztem a sok megköszönést! Az igazat megvallva: igen jól esett a felajánlás, amit elkövettek, a három kőműves, meg a három segéd.

Már előbb kellett volna beszélnem a keleti falról. Ez is fel lett falazva, de itt már megemlíttem, hogy a nagyméretű téglá lett felhasználva, de a falazás az csak a parapetig, csak az északi fal, az hiányzott. Itt meg kell említenem, a további munkákat egymaga végezte a feleségem bátyja, úgy nevezett műszak után. Igaz, magam is igyekeztem egy kicsivel előbb hazajönni. Volt idő, egy-néhány alkalommal, mikor csak úgy angolosan leléptem a munkahelyemről. Itt már meg kell említenem, az ablakok beállítása több időt vett fel, mint bármelyik munka. Ha ez így megy, akkor így megy! Kellott várni,

hogy a falak egy kicsit száradjanak, mondja a feleségem bátyja. Rögvest rávágom: addig csinálunk mást! Az idő halad! Volt egy nem várt idő! Az eső. Megértettem. Nem volt más. Elkészítettem a négy nagy bakot. Meghozta az igen várt kőműves padlókat. Ennek igen örült a kőműves mesterem. Itt megint elkaptam a bátyám. Úgy, Isten igazából, nem könyörögtem neki, szinte elkaptam és mondtam, mi a feladata. Közben meghoztam a szalufának való frissen kivágott szál-fákat, volt ám szépen, szép anyag. Haladt ám az idő, szinte vágta, vissza sem néz, nem várat magára!

Vissza a falazáshoz. A mesteremnek megadtam a tiszteletet, figyelj oda a keleti ablakhoz, úgy látom, mintha nem lenne beállítva jól. Vagy a szemmel van baj? Ellenőrizd le. Hirtelen megtámad: Ennek így lesz jó! De azért ellenőrizd. Megtette, a hibát kiküszöbölte, csak annyit mond, ez csak egy kis hiba, de el lett hártva, megköszöntem. Nem szerette, ha kritikusan léptem fel. De a hiba, az hiba, el kell hártani. Viccesen, de megmondtam. Figyelj, mesterem, a rossz munkához is idő kell! Itt megemlítem: a déli fal már megvan, követte a kelti. Itt már megint az nagyméretű téglával lett falazva. Be kellett építeni a villanyvezetéket tartó vascsövet, ez egy akadály lesz a betongerenda elhelyezésnél. Nincs más vissza, így marad. Lassan halad a munka, az idő rohan, csak úgy vágta. Alig vártam azt az időpontot, mikor mondja ki azt a szót: hozd már azt a zöld ágat, itt már el értük a megadott magasságot! A beszélgetés alkalmából sokszor azt éreztem, hogy ő még jobban várja azt az időt. Akart magának előleget. Miért ne. Kapott is, meg nem is. Mert úgy egyeztünk meg, ott volt a füzet, és ő írja be az idejét, mindig, mikor befejezi a napi munkáját. Igen ám, de már előre kért előleget, mindig egy százast, azt is ő írta be, mert a húga azt megadta, amit kért. Így őreá lett bízva a saját dolga. Nem bíztam másra, mert kicsit úgy elengedte magát, néha-néha.

Fönn vannak a falak, fönn van a zöld ág. Jött az elszámolás. Forintálisan nem stimmel valami. Megmakacsolja magát a mester, mert alig kap valamit a munkájáért. El lett

kapva. Figyelj, kedves barátom, és egyben sógorom! Ne gondold, hogy én bankáros vagyok, nekem is meg kell dolgoznom a javakért. Úgy gondolom, te is ezért fogadtad el ezt a munkát, mert szükséged van a kis kiegészítőre. Nem így van? Rávágja: Csak nem gondolod, hogy én neked ingyen dolgozom? Figyelj, barátom, senki nem mondta neked, hogy kérj előleget, ezt is te írtad be, nem? Mindent beírtál, ami igaz, ez mind a te írásod, vagy nem? Talán azt hiszen, más írta be? Hát ez nem a te írásod? Vagy nem igaz? Tudod, egy kicsit vissza kellett volna fognod magad, és kész, ennyi! Úgy odavágtam elébe a füzetet: számolj, számold át még egyszer, nem-e tévedtél. Figyelj, barátom! Holnap meg ez után nem kapsz semmit, majd összejön a kis összeg, akkor lesz, mit bemutass a kis feleségednek. Nem kell a kricsmibe elkölteni, így nem kell a haveroknak is juttatni a te meg kapott kiegészítődől. Rávágja: Az én pénzemet arra költöm, amire akarom! Nincs igazad. Mert neked van két szép kisfiad és arról kell neked gondoskodni. Megértetted? Holnap megjelenesz és folytassuk a megadott munkát. Mert ha nem! Itt megállt a szó. Azt hittem, nem folytassa a megadott munkafolyamatot. Megjelent, épp úgy mintha mi sem történt volna. A középső fő fallal kellett foglalkozni. Itt már két ajtót, a két kéményt kellett összehozni, meg a két szoba közt az elválasztó falakat. Igen lassan ment a munka. Tudtam, hogy sok a téglafaragás. Meg egy kicsit lassabban fog menni a munka, mert ez az úgynevezett pepecselő munka sok időt vesz fel.

Meg a másik! Úgy éreztem, a mester is egy kicsit visszatekerte a haladás kerekét. Ennek örült, hogy a nagyméretű téglával lett felfalazva a középső főfal, így hamarabb lett elérve a magasság.

Itt megemlítem: az áthidalók kis vasúti sínből lettek kialakítva, így könnyebben, egyszerűbben és olcsóbban. Gyorsabban haladt a munka. Mert minden fillérre szükség van, erre bizony igazán oda kell figyelni! Itt ismét kijelentem, mert igaz volt, és igaz a régi fogadalmam, még mindig betartottam. Amíg a főfalak pihentek addig a meghozott famennyiséget előkészítettük

szalufának, itt megint elkaptam a tisztelt bátyámat. Csak annyit mondtam: Szombaton faelőkészítés! Meghoztam a nagy körfűrész a közösből, már a nagy főnöktől lett elkérve, beleegyezett. Csak annyit mond: Hétfőre legyen itt, ha kell az ittlévő gárdának.

Elfogadtam, be is tartottam. Jött is a kedves bátyám, segített is. De úgy éreztem, úgy áll a munkához, hogy más is hozzáférjen, mintha másnak kellene segíteni. Feltettem a magam részére a kérdést: folytasd csak, majd be fogsz futni az én utcámba. A szalufa kivágással délre készen lettünk. Ennek örültem, a bátyám az meg még jobban, csak azért, mert más lett volna az ő elképzelése. Minden visszakerült a helyére. A következő szombat, ha nem esik, a betongerendák lesznek felhúzva az esti órákba. Csak egy-két embernek szóltam. Mi az én elképzelésem. Mindenki eljött, úgy érezte, ott akar lenni. Igazán mondom csak egy-két embernek szóltam. Már én is megdöbbsentem, oly sokan lettek, nem győztem a kis géppel a 30 X1-el körbe szaladni, a gerendát behúzni. Itt megjegyzem, még a távolságot is beállították a falon, volt reá idejük, annyian voltak. Mindezt látták így, az öcsém is megjelent, meg a húgom férje is, azt éreztem, talán ne essenek szégyenbe a sok ember előtt. Mint máskor, most sem szóltam. Oly kevés idő alatt mindez megtörtént, szinte hihetetlen. A végén győztem megköszönni a sok személynek a segítséget. Mindennek én igen örültem.

Most én kaptam el magam. Fogytán a szabadság.

Úgy igyekeztem, hogy magam fogom elvégezni betonkoszorút, mert mindig úgy igyekeztem egy kicsivel korábban kezdeni. Itt volt a sok padló, fel lett kötözve a helyére, már ez egy jó haladás. Mindez a feleségem segítségével nélkül nagyon nehezen ment volna, mert mindig ott volt, és készenlétben. Így az esti órákban el lett kapva az Ádám, aki a feleségem bátyja. Jött is mikor meg lett kérve, és tette a dolgát. A betonkoszorú elkészítésnél segített. A vasalás elkészítése, az egy igazi pepecselő feladat, de elkészítettem, nem kell fizetni érte. Itt újból ki kell jelentenem: Nem volt betonkeverő, mindez

kézi erővel lett elvégezve! Igazat megvallva: lassan haladt. Na, végre elkészült a betonkoszorú. Itt újból, már előbb megkerestem a szakembert, az ácsot, elvállalta. Mire odaért az idő, megbetegedett. Igaz, egy olyan személy volt, akire az ember nem igen támaszkodott. Nem találok ácsot, aki elvállalja. Igaz, ő ajánlotta az ő ínasát. Igaz, ismertem, de nagyon messze lakott. Levélbe kerestem fel, elvállalta. Megemlítettem: a volt mestere ajánlotta. Itt már megemlítettem, minél hamarabb jöjjön, ne legyen kitéve az időjárásnak. Válaszolt. Írásban. Ő adta meg az időpontot, hogy mikor jön. Mindent elkészítettem. Az üres helyet, meg a segítséget. Itt már nem kérdeztem sem árat, sem időt, mert nagyon féltem a hótól, meg az esőtől, fagytól. Itt elkaptam a bátyám, mondtam a kívánságom, meg, hogy ne feledd, hozd a közös láncfűrész, mert ha nem, megkérem az egyik traktoros barátom, mert öneki volt már láncfűrész, amit kapott az anyjától, mert az anyja saját magát ott felejtette Németországba. Jött a bátyám, meg a fiatal ács, így két nap és fenn volt a tető. Már a lécezést magam végeztem. Itt újból a feleségem volt a segítség. Mindent a kézre adott, mint egy jó segéd. Egy nap, és kész a lécezés. Már a cserepezést előkészítettük a feleségemmel együtt. Az idő arra várt, hogy legyünk már készen. A cserepezéssel már-már ott álltunk, hogy meg lett kérve az anyós, hogy engedje el a két gyermeket, mert nincs, aki feladogassa a cserepet, mert már az idő ránk vár. Jött is a két gyermek. De már itt van a hóvihar, itt lépet be az Édesapám talán-talán huszonöt perccel. Ki merem jelenteni, idáig semmilyen segítséget nem kaptam. Még a hóvihar előtt, úgy nagyjából, készen lettünk a cserepezéssel. De már igazán este van, másnap már öt centi a hó. Október huszonnégy.

Mindezt megjegyeztem és elfogadom, és felírtam!

Egy kicsit megnyugodott a lelkem, a tető már fenn van. Az idő megenyhült, elolvadt a kis hó mennyiség. Megkerestem a volt jó barátom, a Károlyt, aki a villanyszerelő volt. Csak annyit mondj, hogy hol nem jó a kijelölés? Krétával jelöltem meg. Megtekintette

egy-két helyen jelölte a változást. Itt helyben meg lett kérve a tervrajz elkészítést végezze el. Megkérlek, úgy intézd az egészet, közvetlen és egybe, hogy meg legyen az ipari áram. Tudtam, külön kérelemmel kell fordulni s mégsem fogják megadni az engedélyt. Ők. Mert a kisipart le kell taposni a föld alá. Meg kell semmisíteni a kisipart. A Károly barátom mindent elkövet, hogy ne legyen elegendő az áram, a feszültség a lakásban. Így meg fogják adni az engedélyt. A padlástól a pincéig ki lett világítva, elméletbe így meg lesz az engedély. A kérelem el lett küldve.

Vártunk. Vártunk. Vártunk.

Munka után kivéstem és beillesztettem a berman csövet, gipszel erősítettem saját magam részére, igen tetszett a munkám. Nem akarom megdicsérni a saját munkámat, de nem kell fizetni érte. Meg az, hogy elfogadható, mert ellenőriztettem a Károllyal, a végén kijelentette: egy villanszerelő sem végezte volna jobban! Megemlíti, besegít a vezeték behúzásnál. Figyelj, barátom, a vezeték már megvan, ahogy elmondtad, és ahogy mondtad. Máris megállt a szó. Amikor akarsz jönni akkor csak szólj, megoldok mindent. Kijeleni: Nincs behúzó szálja, el kell kérni a másik villanszerelőtől. Mondd, ismerem? Igen, ismered! Mondd a nevé! El fogom kérni, ha a sajátja. Ha nem, akkor meg azért mert nem a sajátja. Már holnap megpróbálom. Nekiláttam a megoldásnak. Felkerestem villanszerelőt. Elébe álltam a villanszerelőnek, mondom a kívánságom. Mondja: Nagyon szívesen, mert ő is akar valamibe segíteni. Otthon van, holnap elhozza. Mert a sajátja. Előre megköszöntem a jókívánságot. Távoztam. Másnap már ő keresett meg engem, mert a műhelybe dolgoztam. Hozta is. Nem ilyenre gondoltam? Ha ez, akkor ez! Hát ez egy kétmilliméteres lapos szál, acél anyag. Találkoztam a Károllyal, csak annyit mondtam: Megvan a kért eszköz. Rávágja: Ha nem lesz oly hideg, jövök. Hideg volt, de bírható. Vasárnap délre már készen lettünk a vezeték behúzással. Hát ez ilyen könnyen megy, és milyen sok pénzt elkérnek ezért a munkáért. Szinte zsarolás. Elmondtam, mehetünk ebédelni. Tiltakozik.

Akkor mondd, menyivel tartozom? Tiltakozik! Csak annyit mondd: Vedd, hogy én is akarok segíteni. Igencsak megköszöntem. Hálás vagyok mindezért. Rávágja: Majd az összekötözésnél itt akarok lenni! Figyelj hát, van itt világítás. Csak néz, ez komoly! Igen? Figyelj, Károly, hagyjuk el egy másik napra. Rábólint, rendben. Így, távozott. Majd jövök! Még azon a héten be lett fejezve, az összes villanyhoz szóló munka, igencsak jól esett ez a gondolat. Be van fejezve. Igaz, a Károlyra bíztam a tervezést, és a többi feladatot. Nekem mindezt díj mentve elvégezte. Mindezért hálás vagyok érte. Az írásom alkalmából sokat gondoltam rá. Mert már eltávozott az élők sorából. Isten legyen vele!

Dolgozni jártam. Mindig úgy igazítottam a munka befejezést, minél hamarabb érjek haza, minden gondolatom az építkezésnél járt. Itt megemlítem a zsaluzást. Zsaluanyagot, meg a sok szál tízes kör acélt. Volt ám, mikor villanyvilágításnál kötöttem a vasszalakat, a fél téglá ebbe elhelyezve, a zsaluba! Azt a javaslatot kaptam, hogy jobban járok ezzel a megoldással, mintha megvásárolom a betétet. Neki vágtam, és bejött. Így csak a zsaluzást végeztük. A két szoba menyezettét befejeztem. Megenyhült időben. Bántott a dolog, mégse ezt kellett volna végezni. Hanem a fél szuterént. Á, van még szalu anyag. Az is be lett zsaluzva, vasalva. Így még a betonozást is elvégeztük, mi ketten, a feleséggel. Mert nem volt ám betonkeverő, de volt egy négy négyzetméter nagyságú lemez, és azon lett keverve a betonanyag. Így még a fagyok beállta előtt ez is elkészült. Sok időt vett igénybe, de a végén jobban jártunk. Itt kénytelenek lettünk megállni a munka menetével. Félttem a fagytól. Úgy enyhén fújta a szél. A helyszínre szállítottam a téglá salak anyagot. Úgy fél szárazon ráhordtam a betonra, úgy gondoltam, netán megjön a fagy, így meg lesz védve a fagytól. Ez is bejött. Megjött a fagy, esett a hó, fújta a szél a havat. El volt maradva a hátsó tűzfal, ez bizony nagyon hiányzott. Még volt egy kis eröm, kifeszítettem az öreg ponyvát fölszegeltem, így kevesebb hó került az épület belsejébe. Így kénytelenek leszünk meg-

állni. Megállni az összes munkafolyamattal. Így munkaszünetet tartottunk, míg a fagyok megszűnnek.

Át kell térnem a vízvezetékre, a vascső megvásárlásra. Amikor a salakot hoztam már akkor meg lett vásárolva a csőmennyeiséget. Így ez is a helyére került. Itt bizony kellett fizetnem, de jócskán. Nehezemre esett az összeg kifizetése. A végén megjegyeztem: azt hiszed, terád nem fog kerülni a sor?! Ez is bejött. Megdupláztam! Nehezére esett. Tudod, előre is kell gondolkozni. Nincs más hátra.

Halad az idő. Megjött a tél.

Kényszerpihenést tart az építkezés. Itt, azt mondja a közmondás, hogy az építkezés a felénél tart. A tél folyamán, amikor volt egy kis időm, ott egymagam vagy a hitvesemmel körül néztünk, elgondolkoztam, hogy még milyen sok munka van hátra! De a nehezebbje már megvan! Arra vártam. Most december van. Január. Február. Már is itt lesz a nyár. Tudjuk folytatni a megkezdett munkát, egy igazi kipihent és friss erővel. Nekivágni a nagy feladatnak. Április felénél tartott az idő. Megkerestem a tisztelt sógorom, a feleségem bátyját, hogy folytassa a feladatot, mármint, amikor lehet. Már lehet falazni a közfalakat. Bizony tiltakozik! Mi a gond? Elmondja, kevesli az összeget! Mi ezzel a gond? Nem lettél kifizetve a megegyezéssel, nem kaptad meg a megegyezett összeget? Figyelj, kedves barátom! Te írtad be, mikor jöttél, és mikor távoztál. Valami nem stimel? Tudod, nem kell előleget kérni, mikor még nem is dolgoztál?! Mond hát, nem ezt csináltad?! Szinte minden nap kértél, és kaptál, mert kérted a pénzt. Hát nem ezt tetted? Én sem vagyok bankáros, hogy a pénzt vas villával dobálom neked! Tudod, nekem is meg kell dolgoznom a kis fizetésemért, minden fillérért. Barátom, figyelj már a dolgokra, és szedd össze a gondolataidat. Most megkérdezem: folytatod vagy nem? Mert ha nem, akkor... Itt megállt a szó! Ott akartam hagyni a beszélgetés helyét. Elmondja. Kicsit úgy nyakatekerve. Úgy hangzott, hogy felével többet kér, mint a munkahelyén. Figyelj barátom, (nem neveztem sógoromnak), mondtam neki egy jó néhány példát, az

anyagszállítással kapcsolatba. Netán rád kerül a sor, akkor így legyen beírva! Gondolkozz el ezen! Mert úgy érzem, rád is kerül a sor, akkor a bőröd is rámegegy, nem csak a gatyád. Otthagytam. Abbamaradt a beszélgetés. Már másnap ő kereset meg az otthonomba. Elmondja, maradjunk a régi megegyezésbe. Majd ha ott lesz az idő, és hív segítséget, akkor fizessem ki én. Figyelj, barátom, azt már nem, ha hívsz segítséget, akkor te rendezd a dolgaidat, úgy, ahogy akarod, ez a te dolgod. Leeresztet fejjel, logó szájszájellel távozott. Csak annyit mondtam: gondolkozz, és ráfogsz jönni, hogy ez így nem jó! Távozott. Megjött a jó idő. A mennyezet betonozásába kezdtünk, kicsit félve, de nekivágtunk, csak mi ketten a feleségem, meg jómagam. Megkevertem a betonanyagot, a kis feleségem az volt a víz kiadagoló, vagyis locsolta keverés közbe. Jó nagy adagot. Behordás kézzel, felhúzás csiga segítségével. Amíg el nem fogyott az anyag, és így tovább, amíg nem készült el az egész mennyezet, mert igencsak fujt a tavaszi szél, ezért kellett locsolni a mennyezetet felülről. Volt munkánk bőven. Meg, igazán mondva, nem volt vasárnap. Nem ismertem azt a szót, hogy vasárnap. Most ezt is meg kell említenem. Mert akkor volt az egész nap, a többi napon meg csak úgynevezett műszak után dolgozhattam otthon. Jött ám a sógor, csak úgy ellenőrzött, hogy állunk a betonozással. Már a két szoba fellett már kész a beton, át lett rakva a másik helyiségekre a zsalu. Itt már elkészült. Csak betonozásra várt a helység. Váratlanul jött a sógor, felajánlja, hogy holnap, vasárnap eljön, hogy legyen ennek vége. Jött is. Itt volt időben. Mire jött, már meg volt keverve a beton nyersanyag. Már is hozzá kezd, mintha mi sem történt volna. Ha valami nem tetszik, majd szól. Gondoltam. Így délre már készen lettünk.

Ő jegyezte meg: látjátok, ide három személy kell!

Ezt én is tudtam. Csak az a baj, mi csak ketten vagyunk, és most ez így a jó. Ezt így kell elfogadni. Beszélgetés után átadtam a füzetet, hogy te magad írd be az órádat. Itt elmondja, jövök tovább, a tavalyi megegye-

zett órabérbe. Elfogadtam, hogy műszak után folytassa a munkát. Már hétfő délután négy orrakor megjelent. Már elő volt készítve falazásra a két szoba közt. A habarcs meg a kisméretű téglá. Feleségem volt a culáger, a segítség. A fél magasságot elérte, megáll. Tudtam, nem rakhatja magasabbra. Kijelenti: a hét végén folytjuk. Figyelj reám! Nincs több fal, amit kell rakni? Körülnéz, csak annyit mondd: Hát nincs előkészítve. Látod, ez most igaz. De majd holnap jössz az időre, készen lesz. Nagy hetykén odavágja: Alig hiszem én azt! Volt már világítás, mint már mondtam. Nekiláttam oly keményen. Még az éjjel kész lettem a kiásással meg az alapberakással. Már elő voltak készítve az alapba a beton oszlopok. Ez igen megfelel erre a célra, és bevált. Még a kisméretű téglát is behordtam. Másnap jött ám a sógor s folytatta a feladatát. Követte a következő közfal. Itt az ajtók lettek beállítva, ott tartottunk, meg kell emelni a belső padló magasságot. Nincs más hátra, így kell befejezni a falazást. Nem igen tetszett, nem volt más, kellett pótolnia a hiányzó földet. Már-már azon gondolkozom, kell földet hozzak pótlásra. Még azon a hétvégén. Az erdőgazdaságnál az erdő szélét igazította egy tolólapós lánctalpas. Arra gondoltam, lesz, ami lesz, megkérem, hogy a bejáratott készítse el. Itt járt gyalog a gépész, ki és be. Megtekintette. Ott látta, már előre felkészült, hogy mit fog elkérni. Megbeszélés után még aznap megjelent, pedig nem vártam. A földet odatolta, ahová megmutattam. Itt éppen hazaérkeztem. Igen pontos a munkája, megfelel, itt a kis szoba ablaka alá tolta. Pontos, kifogástalan, ennek igen örültem, épp befejezte a munkáját, nagy udvariasan megkérdezem: Mivel tatozom, vagy mennyivel tatozom? Ő meg megkérdezi, mennyit kell ráfizessen, hogy az ötven literes ballont megkapja. Szó nélkül mentem, máris hoztam, nem egyet, hanem kettőt. Arra gondoltam, hogy ez a nehéz munka ilyen könnyen meg lett oldva, megmentett ettől a nehéz munkától, odaadtam a két darab ballont. Azt az örömet, amit annak az embernek a szemébe lehetet látni! Ez nem is igaz! Csak ezért nagyon örült, ennek a két üres ballonnak. Mindketten örültünk. Ő a ballonnak, én

meg az elvégzett munkának. Itt meg kell említenem. Akkor még a növényvédelembe dolgoztam. Így a ballon részemre ingyen volt. Milyen nagy feladattól megmentett! Még hátra volt a betaliczkázás vagy az ablakon bedobálás, lapáttal. A szőlészetbe jártam, a BABINÁRA permetezni. Kaptam egy új vizest, vagyis vízszállított. Ez az ember most jött első nap dolgozni. Már előbb kértem a főnökömtől, hozzanak gumitömlőt. A megkapott gumitömlő, a vízszállító szippancsra lett rakva! Haladtunk a tethelyre. Megérkezett a vizes. Nincs a tömlő. Menet közben elhagyta, hogy hol, és mikor, azt nem tudta. Ezt az embert úgy elkaptam, leteremttem, alig állt a lábán. Mindezt távolról hallották az ott lévő asszonyok, sietnek. Mondják, hogy hol van a tömlő, melyik háznál. Szó nélkül ülök a traktorba, máris hajtok, mint eszeveszett. Megtaláltam melyik háznál, már vártak. Csak nem tudták, hogy kié. Alig tudtam megköszönni. Vissza a megadott munkához, már délután a főnök rákérdez, megvan a tömlő? Kérdezi. Csak annyit mondtam: Minden a helyén. Működik, és jó. Mennyibe került? Csak annyit mond, egy nap egy méter. A vizeshez egy szót sem szóltam. Sem jót, sem rosszat. A vizes az számolt, hogy neki hány nap kellett volna ingyen dolgozni. Mi több, egy szót nem említettem ennek az embernek.

Vissza az építkezéshez. A házam építéséhez!

Az összetolt föld a helyén, már három napja, időm az nincs. Szabadságom az már lassan már a végére jár. Sürget a babinai permetezés. Szombat van. Még otthon vagyok, hallom a kutyák nagyon fognak. Megjelenik ez a vízszállító személy. Megalázkodva elnézést kér. Tessék, mi a gond, sietnem kell, kell menni a Babinára, folytatni kell az ott elmaradott munkát. S még otthon vagyok. Csak annyit mond: Jöttem segíteni az építkezésen. Hozzátok! Ez komoly, nem viccelek. De nekem kell menni, így is késésbe vagyok. De már megy a házhoz, csak annyit tudtam mondani: Abból a földből tíz centit, és ledöngölni, és így tovább. Máris otthagytam. Siettem. Délután kicsit koráb-

ban abbahagytam a munkám. Eltávoztam a munkahelyemről traktorral. Első: haza, még mindig ott találtam a segítséget. Amit elkészített, az igen jó munka volt, még oda is hordott földet, amiről nem beszéltem, szinte elfogyott a nagy rakás föld. Ennek igen örültem, már esteledik. Megkérdeztem, mivel tartozom? Mosolyogva fogadja a kérdést s folytatja mondanivalóját. Tudod, akkor mikor igen leszúrtál ott a Babinán, és megmenttél a nagy összegtől, már akkor elhatároztam, megsegítlek. Így vedd, hogy segítettem. Fogta a kis holmiját. Eközben megköszöntem a segítségét, könnyedén távozott. A hétvégén jött a sógor csak nézett, hogy már kész a padozat, már a bejárt is megvan. Még volt merészsége megkérdezni, hol van a sok erő elrejtve benned?! Én is eljártam a munkahelyemre. Felmérte, mondja is, most ha lenne elkészítve a fröccsmalter, lenne egy kis időm. Azon ne múljon, adtam a kezébe a keverőt, mert itt volt a szippancs tele vízzel, hoztam az oltott meszet, ott a homok, máris lett keverve a fröccsmalter. Máris dobálhatod a falra. A feleségem mindig ott volt, és segített, ahol csak kellett. Mindig, mindenhol helytállt. Még az este elvégezte a fröccshabarccsal való felhordását, a szoba menyezettét meg a falakat. Ez volt egy szombati nap. Világítás az volt. Távozáskor, mint jó szokása szerint, láttam, kuncsorog a feleségemnél, mint a hűgánál. Kérte a megszokott kis összeget. Nem adott, mert ha adja a kért összeget, akkor ez holnap, azaz, másnap nem dolgozik. Pedig megígérte, hogy nem kér semmiféle összeget. Így lett figyelmeztetve a megállapodásra. Szomorúan, de megértve. Lehajtott fejjel távozott. Másnap az ígérete szerint megjelent, egésznap meg sem említette a kért összeget. Mintha mi sem történt volna. Pedig beszélt mindig, mit egy magnó. Füttyörészet, magam hordtam a habarcsot, kiszolgáltam.

Itt meg kell említeni, szülőktől csak-csak megkaptam a sok megjegyzést. Mert nem tudjátok, hogy ma vasárnap van! Soha nem felejtettem el, én is éreztem azt, hogy igazuk van, de nem volt más megoldás. Másnap a munkahely. Hétfőn délután jött is a sógor megadott időben. Itt a feleségem szolgálta

ki, amíg hazaértem. Utána én folytattam a kiszolgálást. Lassan haladt a munka, mert egyedül végezte a vakolást.

Megjegyeztem: hogy miért van ez így, az rejtély: A jó szakember mindig ráveti magát a szeszre! Mintha másba nem találná meg a boldogságát. Ott volt a fiatal felesége, meg a két kisfia. Mégis ráveti magát a szeszre. Ez igazán rejtély!

Egy kicsit eltértem a témától. Úgy láttam, kissé unalmas volt a számára az egyedüli lét. Úgy döntött, meghívja az egyik munkatársát, hogy segítsen be a helységek kivakolásába. Mi meg összefogtunk a vótársammal, hogy minél előbb legyen kész. Ez a munkafolyamat több hetet vett igénybe. Na, végre készen lettünk a belső vakolással! Amíg száradtak a falak, a mennyezet, addig a szobák padlózatát végeztük. Mindezt a nyers betont, a talicska segítségével. Így kezdődött a konyha, kiszoba, előszoba, kamra, jobboldali szoba, baloldali. Közben meg lett hozva a téglasalakanyag. Természetesen a téglasalakanyagot a tetőterre. Vagyis a padlástérbe. Ahogy száradtak a falak. Meszelve lettek. Mindezt a feleségem végezte, két alkalommal. Harmadik meszelést már szakember végezte. Mint szobafestő. A szoba hajópadlóval lett ellátva. Mindezt jó magam végeztem. A segéd, meg a hitves. Meg lett hozva a téglasalak, mint már írtam, csupán vödörrel, kézzel meg a csiga segítségével a padlásra lett felhúzva, hordva a helyére. Mindezt csak mi ketten végeztük, jómagam meg a fiatal hitvesem. Kíméletet, s fáradságot nem ismerve. Mert miénk lesz, és itt leszünk mi boldogok. (Igazat megvallva, ha valaki megkérdezte volna, milyen nap van ma, nem tudtam volna megmondani, mert úgy el voltam tájolódom.) Jött az ősz, arra gondoltam, amíg még jó az idő, legyen bevakolva az egész ház külső része. Ez is bejött. Két nap, és kész. Hozott segítséget a sógor. Mi meg négyen voltunk a kiszolgálók. Mert mi is összefogtunk. A feleségem nővére, meg a férje, mert majdnem egyszerre épült a két ház. Ők egy évvel előrébb voltak, mint mi. (Ezt csak megjegyzem.) Igazi szép meleg ősz volt, szinte ez is segített. (Mindezt, ha olvassák, feltűnik: mintha csak

ketten lettünk volna. Pedig mind két oldalról népes a család! Ez mind igaz. Kár a panaszerért.)

Megemlítem. Az öröm a lelkembe volt. Fáradtságot nem ismerve. Sok munkatárstól kaptam a segítséget. Kaptam a segítséget. Az asztalos elvállalja az üvegezést, ha majd oda kerül a sor, visszasegítem. Belevágtam. Szerencsére az ajtót és ablakkeret festését a feleségem elvégezte, éppúgy, akár a festő. Minden haladt a maga módján. A szabadság teljesen ki lett merítve.

Egy kis megbeszélést tartottunk, a kis hitves, meg én.

Már-már ott tartottunk, az áthurcolkodásnál. Nem sürgetett még senki. Mégis úgy gondoltuk, ha már megvan, akkor legyen meg. Megkértem az unokabátyám, meg a saját bátyám, hogy segítsenek az áthurcolkodásban. Itt a bátyám nem mondott nemet. Jött is a megbeszélés időre. Már előre elkészítettem a kamrába a polcokat, ide lett sorba áthordva a télire elkészített befőtt, meg a savanyúságok. Megjelentek, segítettek. Nem volt nehéz, csak nem volt fogás a bútoron. Lassan a helyére került minden. Itt, az igazat megvallva: úgy ki voltunk fogyva a pénz dolgából, ez nagyon bántott, hogy csak ötven forintunk maradt fizetésig. Azon rimázkodtunk, ne érjen semmi olyan, hogy máshoz keljen fordulni pénz dolgából. Az idő a fizetésig: egy hét. Volt egy kis hézag, amit ki akartam használni. Bizony, igazán mondom, ez is bejött. A halászat. Ott haladtam el a halastónál, mint növényvédős. Mindezt látta az akkori halász főnök. S megszólít. Elmondja a saját kívánságát. Rá kérdeztem: Mire volna szüksége? Csak rávágtam: minden megoldható. Mert pont most a részemre halra volna szükségem, mert a héten lesz a házavató, halászlére éhesek a volt dolgozók. Ami a legnagyobb baj, hogy a pénzem, az nincs! A halász főnök rákérdez: Hogy legyen megoldva, menyi halra van szüksége? Menyit kaphatok? Azt kérdeztem, menyi halra van szüksége? Kissé megalázkodva! Úgy húsz kilogramm lenne az ideális? Oda-súgom: Legyen megmérve. Mindent mondjon, csak ne írjon. Tette is, mint a többinél, mert volt már vásárló, bárki kaphatott, any-

nyit, amennyit akart. Úgy én is megkaptam a kért mennyiséget, mint a többi. Bele lett rakva a zsákba, haladtam tovább, de már hazafelé. Idehaza már várt a feleségem. Igencsak örült a kis üzletnek. Mindez egy csütörtöki nap volt, mindez a délutáni, esti időben. Szombatra lett kítűzve a házavató. Így meg lett hívva az összes személy, aki ott egy kicsit is dolgozott. Meg a két szülőpár. Így mindenki megjelent a párjával. Az anyósom kijelentette: Hát még nincs kész! Mert nem kész a ház mellett a járda. Már megkaptam az első nem-tetszési szót. Való, és igaz volt, mert csak a kis terasz lett készen. Körülnézett, jött a következő megjegyzés: mit akarsz, hát a fürdőszoba sincs készen. Való, és igaz volt. Semmiféle kölcsönöm nem volt, próbáltam megoldani a dolgokat, ne folyamodjak senkihez! Semmilyen kölcsönt senkitől nem akartam! Nem kértem! Nem is akartam. Lezajlott a vacsora, ízlett mindenkinek a halászlé, meg a kirántott hal. Az elkészítésbe besegített a feleségem nővére, meg a férje, akivel egybedolgoztunk. Az ő házuknál, oda és vissza. Megjegyzés az anyám részéről. Láttam, ott voltak az összes család tagjai, te meg csak egyet hívtál meg! Megjegyeztem: Biztos vagyok csak azok lettek meghívva, akik egy jó pár napot is ott eltöltöttek segítség formájában. Úgy gondolom, nem hagytam ki senkit. Aki nem volt itt, annak nem kell megjelenni a vacsorán sem.

Az időpont: 1968. XI. 7.

Ez a nap az evangélikusoknak templombúcsúja. Tetszik érteni! Mindezt kritika formájában mondtam el a jó anyának. Mindezt jól hallotta az Édesapám. Rávágyja: Ne szólj szám, nem fáj fejem. Gondolom, megbeszéltek utána. Még az ősszel az esőcsatornát felrakattam. A kis teraszra az átlátszó műanyagtetőt. Még mindig engedelmes volt az idő. A ház melletti járda lett elkészítve. Meg egy ideiglenes nagykaput, deszkából. Úgy éreztem, meg kell változtatni a bejárást az udvarba, mert a kritika nem engedte meg. A hűgornak igencsak bökdöste a bögyét az átjárás. Mert a szülői ház udvarán jártunk át az úttestre, oda, és vissza.

Egy kis kitérőt kell leírnom!

A feleségem nagy családjába igencsak megváltozott a családi élet. A bátya megnősült és három húga is férjhez ment. A feleségem otthon volt, úgy éreztem, itthoni munkája pótolta a kieséseket, de nagyon. Meg tudja teremteni a napi bevételt. Mintha teljes keresete lenne. Még nem írtam erről a kis kiegészítőről. A szülőkkel megbeszéltem, hogy elég nagy az istálló, van hely, a nagy pajtát szénának kellene feltartani. Elkértem, beleegyeztek. Már a negyedik évbe vásároltam két üsző borjút, arra gondoltam, tej formájába meglesz a keresete. Megnőttek a borjak, de csak az egyik vált be. Másik le lett adva, így pótolni kellett egy másikkal, így a szülői ház istállójába lettek elhelyezve. Első év. Nem tűnt fel a családba senkinek. A harmadik évben már az öcsém is akart, és kapott helyet ő is. Nem volt beleszólásom, még nem is akartam beleszólni. Minálunk bevált a tej-ügy. Megvolt a napi bevétel, mintha eljárt volna dolgozni a feleségem. A szülőknek megvolt a tehenük, meg annak a szaporulata, ha hoztam zöldet. Ép úgy etették, mintha ez énnékem kötelezettségem lett volna, a zöld beszerzése. Volt honnan, miért ne. Itt újból ki kellett mutatnom a nem-tetszésem jelét. Mert még mindig a két kis gyermeke! Aki nem akarta elismerni a külön család fogalmát. Több évet mérgeződtem. Itt váltottam tehénről növendékhízó bikára. Amíg egy kis lélegzethez jutottam. Kimutattam az igazság jelét. A tisztelt sógorom, a nővérem férje, akit soha nem bírtam, felajánlotta, hogy besegít a szülőknek a reggeli etetésbe. Az volt, követelték, hogy a keletkezett szerves trágyát, azt ki kell hordani a pajtán át a kijelölt helyre. Ezt be is tartottam. Igen ám, jött a meglepetés. Igen sokszor csak jött, és máris elment. Nem akartam vele találkozni, úgy éreztem, nem érdemli meg. Mint jó vő. A keletkezett szerves trágyát csak úgy átrakta az én bikáim alá. Nagyon sokszor! Panasszal fordultam a feleségemhez. Nézd, mindezt sokáig nem bírom. Igyekezni fogok minél hamarabb megépíteni a kis istállót.

Megkerestem az építész, elmondtam a kívánságom. Meghallgat. Kimondja: istálló néven nem megy, csak barkács műhelynek.

Elfogadtam. Mindegy, hogy milyen néven megy. Készítse el. Tudomására jutott a családnak. Ettől fogva másképp nézték a világot. Végre eltávozom innen. Megjegyzés az anyám részéről: Mert az Édesapám itt járt át a méheshez! Nagyon mérgesen megkérdezi, ha idefalazol, akkor hogy fog az apád kijárni a méhekhez? Hagysz itt egy ajtót? Nem válaszoltam, készakarva. Ettől az időtől kezdve még nagyobb lett az ellenkezés a tiszteletben nem kívánatos sógorral szemben. Amit csak tehetett, ahol lehetett mindig keresztbe tett. A keletkezett szerves trágyát, csak-csak átdobálta. Már megelégteltem. Panasszal fordultam az anyámhoz, megmutattam mit tett, az az ügyes kedves sógor, a maga kedves veje. Mérgesen megmutattam a sógor kiváló munkáját. Látván a szerves trágyát csak ennyit tett: széttárta a karjait, megkérdezte: mit tehattetek? (Mit csináljak, fiam?) Gyorsan megkérdeztem: Tényleg nem tudja, mi a teendője ilyen esetben? Hirtelen megköszöntem a gondoskodását. Hirtelen az jutott eszembe: Minél hamarabb távozni, mert így lesz jó. Ha az anyám nem tudja, mit kell tenni, akkor igazán nincs mit keresni itt. Már-már úgy éreztem, újból kikandikál az a szócska, csak még nem mondta ki. (Nem akarlak emlékeztetni, hogy te vagy a nem-kívánatos!) Érdekes: akkor sem szólt, amikor a sok fuvarpénzt leraktam az asztalra, mindennap, meg a fa fűrészelési pénzt. (Ez nem jutott eszébe.) De most ki tudta tární a két karját, s megkérdezte, mit tegyek, amikor meglátta az átrakott szerves trágyát a saját bikáim alatt. (Abban a pillanatba az jutott eszembe, minél hamarabb el kell készíteni az istállót, mert nincs más hátra, és távozni innen.) Munkahelyemen találkoztam az építésszel, megsürgettem a kért munkát, de minél hamarabb. Az építész megkérdezte, mi az a sürgős ebben a sietős munkában? Ha már megvan az anyag, akkor hozzá lehet kezdeni a munkához. Csak annyit mondtam: Minden a helyén, csak kezdésre vár. Válasz: Akkor mire vár? Jött is a sógor, a feleségem bátya, kimérte, egy délutáni munka után mérgesen, de kész akarva és örömmel. Ki is ástam az alapot, könnyen ment, mert nem

akadályozott semmi, mindent örömmel végeztem. A sógor, feleségem bátyja nem akarta elhinni a munkám menetét, ellenőrzött, meggyőződött. Nincs semmi eltérés. Örömmel. Semmi harag. De mégis bennem az motoszkált, miért kell ennek így lenni, miért nem tudja az anyám, mit tegyen? (Mármint az anyámra gondoltam, mikor megmutattam az átrakott szerves trágyát a saját bikáim alatt.)

Az alapberakásnál igen jól haladtam, mert ott volt közel lebillentve a hozott kő mennyiség. Másnap jött a sógor a lábazat kirakásánál segített. Nem bírta ki az anyám, mérges szóval megkérdezi, mind kedves fiatalember a sógortól: Ha ez itt fel lesz falazva, akkor az átjárás, hogy lesz megoldva? A sógor meglepődött a válaszon, csak annyit tett, széttárta a karjait. Erre az időre megérkeztem, újból kaptam a kérdést, hogy lesz megoldva az átjárás. Hol fog kimenni az apád a méhekhez? Ajtót hagysz? Meg lépcsőt? Röviden megmagyaráztam a választ: Sem ajtó, sem lépcső. Hanem hátul a nagykapu, és ott lehet ki-és bejárni. Látom, maga csak-csak keresi a hibákat, de csak másba, mikor mindez megvan magában. Úgy látom, maga még a kákán is csomót keres. Megszégyellte magát a sógor előtt az anyám, sietősen távozott. Tovább folytattuk a sietős munkánkat. Még azon a héten fel lett falazva a kellő magasság. Tovább kellett várni a megszáradásra, hogy a gerendákat fel lehessen rakni. Ez is elkészült. Végre: a tető. A munka haladt. A belső vakolatot egy kőműves inas végezte. Mert úgy gondolta először, segítség formájában, aztán megváltoztatta a gondolatait. Csak annyit mondtam: Egy kicsit, ha lehet, gyorsítsd meg a munka kerekét, mert lejár az idő. Úgy láttam, igencsak pepecsel, húzta az időt. Úgy megharagudott, ott akarta hagyni a munkáját. Várjál pajtikám, még nem fizettelek ki. Fél munkáért bér nem jár, ha befejezted kifizetlek. Sok időt töltött ezen a munkán. A feleségem lett a culágerja. Ő is unta a sok időt, mert csak pepecsel ez az inas.

Végre elkészült. Benyújtotta a számláját. Oly magas volt a számla! Figyelj, kis barátom, mérd fel még egyszer, hány négyzetméter, és szorozd meg a megadott forintérték-

kel. Így ki leszel fizetve, tedd meg a kérésre. Máris fizetek. Ez már elfogadható volt. Látod, mindig azt kell venni csak, amiért megdolgozol, semmi mást. Később találkoztam az apjával, rákérdez. Nem kellett volna fizetni a gyerekeknek, mert kell a gyakorlat, mert vizsgázni megy. Figyeljen, a gyerekeknek is kell egy kis bérkiegészítő. Hát nem így járja?

Bizony, így készült el!

Így elkészült az istálló meg a pajta, meg előre gondolva, a garázs. Ebben az időbe nem tartottunk hálaünnepséget. Mert csak hozzá lett építve az épülethez. Itt is ki merem jelenteni, nagy volt az örömöm, mert elkészült az elképzelésem. Az időjárás egy kicsit kegyetlen lett. Pár napon át esett az eső. Ezzel is hozzájárult, hogy minél hamarabb elkészüljön a belső rész. Szinte segített. Meszelés is megtörtént. Meghozták a várva várt kis borjakat. Így elkészül a kis istálló! Az elért súlyú meghízott bikákat elszállították. Jó helyen, új helyen, és közelebb. Így legalább nem kell találkozni ezzel a kibírhatatlan személlyel. Így, ki merem jelenteni: az előrelépésünk ebből lett, a lakásbelső és kiegészítők. Mint bútorzat. Mind ebből a forintokból lett kiegészítve. Boldognak éreztem magam, hitvesemmel együtt. Így kevesebbet találkoztam a kibírhatatlan személlyel. Mindig azt kereste, hol tudna keresztbe tenni, és elgáncsolni. Mindezt egy magatehetetlen fráter. Soha nem jutott eszébe az anyámtól kapott holmi, a sok élelmiszer, meg a sok csirke. Mindez nem csak az anyai munka eredménye. (Itt megemlítem, a sok fuvar, amit meg kell tenni! Mindezt nem az anyós végezte! A sok segítség, menj, és végezd el, menj, és csináld meg! El kellett végezni, ha tetszet, ha nem, akkor is el kellett végezni.)

KIEMELT RÉSZ!

Amiről idáig még meg sem emlékeztem! Igazán kellett volna, de úgy éreztem, ez egy kiemelést érdemel!

A szöveget gondozta, szerkesztette és közreadja: Iancu Laura.

Csángó falu

Vagy egy hónapja s egy hete lehetőséget kaptak. A csángók, hogy bemutatkozhasanak. Felkaptam a fejem. Jó lenne megmutatni kincseinket! Kérdések sokasága szinte megbénított. Hogyan? Kivel? Miből?

Kázd csak ál, Zistánká mágságét.

Elkezdjük. Telefonszámok, kutakodások, kérdések, feladatok, megkeresések. Nappal és éjjel lázasan terveztünk, szerveztünk.

Bátran néztünk előre, s jókedvvel csütörtökön reggel nekifogtunk.

Ezernyi gombostű, szög és biztosítótűvel felfegyverkezve, úgy néztünk ki mi ott, a sok csángó szöttes között, mintha tényleg egy falut akarnánk feldíszíteni. Milyen sokszor cipeltük ki nagyházból, gyerekkoromba, valamelyik nővérem rangyáját, hozományát, a padescskára, a kapu elé, hogy édesanyám feldíszítse a kerítéseket. Mert éppen búcsú volt Bércen, vagy papot szenteltek, vagy meghalt valaki, akitől díszben köszöntünk el. Mámokám, csak nyújtotta a völőtug lábadoőket a kerítésre. Igazgatta vrösztát a vrösztához, csipentett egyet rajta, s a foga közül kivett szöggel rögzítette. A sok lábadoőre, jöttek a kándezők, a szent képek, s még egy-e marék szép virág a kertből.

Most itt a Millenárison, ugyan ez lesz a dolgunk. Anikót, az Isten küldte utolsó percben, hogy segítsen megtervezni. Barátnóm Elvira, pusztinai véreben is rögzült a kerítés díszítés technikája. Gábor álmodozása nélkül, bele sem kezdtem volna.

Nekifogtunk.

Kezeink között kezdett növekedni, szépülni, s már esteledett mikor készen lettünk. Fáradtan, zsibbadt karral, tudtam. Ez így jó lesz.

A lábadoők keresztbe futnak, a kándezők es jó domboskán díszlelegnek. Van asztalka a sarokba, nagymámám régi abroszával. Van még e dulápecska is, lete bernécekkal. Péterem díszes kalapjával. Van sok servát, vászon és selyem kerpa, ünnepi és hétköznapi csángó ruhák. Anikó, Mária gyűjteménye. A színességük, betölti a teret. Elhózzák ide Csángóföld egy részét. A mezeinket látom a folyó lábadoőken, ahogy a búza sárgul. Ahogy

a huruzsánkórók várják, hogy dolgos kezek learassák. Ahogy a patak befagy sötétkéken télen a két domb között. Látom az ébredést tavasszal, a sárig melegeket nyáron, az őszi erdeinket, s a jókedvű téli estéket. itt van a mámokám, a keresztanyám, a szomszédom a lábadoőkben, a katrincákban, a fotákban, a kozsok melegében, a servátek vidámságában.

Itt van az otthonom.

Mennyi munka van ezekben. Mennyi könnycsepp, s mennyi öröm szövődött beléjük. És mennyi történetet hordoz mindegyik magában. Muszáj volt őket előhozni. Kiteni a tekintetek elé. Pénteken reggel, biza-kodva, széles mosollyal megnyitottunk. Először ismerősök jöttek néhányan, és volt ki be-benézett hozzánk. A földszint kezdett megtelni a székelyes vásáron. Remélem ránk is kíváncsiak. Délután volt már, és egyre többen jöttek, majd este alig tudtunk haza menni, annyian jöttek hozzánk. Szombaton özönlöttek, reggeltől- estig, s az emberáradat kíváncsi volt. Ránk. A kultúránkra. A vetítéseinkre. Az énekeseinkre. Minden megtervezett program, többször ment le egymás után. Mert mire egyszer véget ért, már újabb csapat állt össze. A látogatók között voltak olyan csángók vagy népdalénekesek, kiket helyben kértünk fel, hogy énekeljenek, meséljenek. Kapcsolódjanak be. A programok folyamatosak voltak, megszakítás nélkül. Mert volt kinek.

Vasárnap, nem csak a mi kis falucskánkba voltunk, a nagyszínpadon is helyet kaptunk több ízben is. A neves énekeseink ott is felléptek, s könnyes szemmel hallgattam őket végig. A zsúfolt közönség, vastapssal jutalmazta őket. S mikor utolsó fellépőink is már ott voltak, megkönnyebbülve, fellélegezve, magamban megtapsoltam és is magunkat. Anikót, férjét Imrét, Gábort, s jómagamat. Hálás vagyok minden előadónak, és segítőnek, kik részt vettek a faluban. Istán fizássá jószágukat, kátszer kapjátok vissza, ahogyan Kalagorban mondanám.

Boldog vagyok, hogy belekezdtem. Hogy faluvá öltözve, levetkőzhettünk egy kicsit a székelyek, s a magyarok előtt. Boldog vagyok, hogy belenézhettem az emberek sze-

mébe, és elmondhattam:

Vajunk még nük es magyarok, ottálé kifalé, a Szeret martokon!

Kik azok a magyarok mám?

Azok mámokám, kik magyarosan bászélják. Ott hedráfalé Kovászna fálé, s a hegyeken tú es mind magyarok vannak. Ámá ulyan jó féléjék. Dolgossak. Csendessák. Azt modgyák többát ér náik a lovuk, sa marhájuk mind az uraság szava.

Nük nám vajunk ulyanak mám? Aeszünk lesz, nám mondom, dán ám bászéljük ulyan tisztesskán a nyálvát, mát nákünc kiscsiscská vót fiam a tanyítás, s a magyar iskola. E trimesztruscskát tanultam magyarul, dá soha ál nám fálájtem lesz azt, mit akkor mágtanyítottak. Az ulyan szép vót, dá ulyan szépen magyarosan mondtuk, hoj kiscsafarta bálólünk az álkorscsiltakat.

Szómagyarázat:

Zistánká - az Istenke
 nagyház - tisztaszoba
 rangya - hozomány
 padescska - pad a kapu előtt
 völotug - egy szöttes teljes hosszában, ahogy leszötték.
 Nem szabták, hanem egészében, összehajtva rakták a hozományba.
 vrösza - csík
 lépádó - általános neve a szöttesnek, később függően attól mire
 használták fel, lett padraivaló, falraivaló, ágyraivaló, földreivaló
 kándező - díszkendő
 domboskán - felpúpozva
 dulápecska - kis szekrény, polc
 bernéc - öv
 servát - díszsebkendő
 huruzsánkoró - kukoricaszár
 fota - nyári lepel szoknya
 kozsok - bunda
 nük - mi
 ottálé - ottvalahol
 kifalé - kifalé
 mám, mámokám - anyám
 hedráfalé - fölfele
 ámá ulyan - hasonlóak
 leszünk lesz - vagyunk
 kiscsiscská - kevéske
 trimesztruscskát - szemeszter
 kiscsafarta - kifacsarta
 álkorscsiltakat - elgörbülteket

Csángósság

nezd napjaink hugy mág apadtak
 s a námzátségünk szentülőbá van.
 ha lá olittscsuk szemmünk fényásségét
 s ha filjáinket még bé dugjuk es
 álvásztünk.

mám, csak kendek bászélják ne így magyarul.
 Biz így van mámám, ne így van.
 mikor még gyármekescská votam
 akkor még nám es gondoltam.
 Hoj bévászik egyszer a nyálvünk
 s tipadgyák még hatnyístes katrincáinkat.
 álvásztünk

ne itt a szomszéd házesescskákba
 az úton bérc fálé ott ne
 tudod, ott felfalé Veresék fálé,
 hul télen csokorba boksiztatok
 álig van még ki itthan lenná
 s két kázá dolgából mágélná
 álvásztünk

imá a faluba kivászünk lassan nük magunkes
 mit csánnjunk, az láhát Istánká rendelátsá.
 Nezd milyán nagy künn most a csendesség
 nám rikojtoznak, hoj kommászony, vaj kereszt-
 anya,
 bászélgátnák nám mondom én hoj nám
 dá tudd mág tá az többát nám a nyálvünk
 álvásztünk

dá ná bánd, ná es törödgy válá mámokám.
 Ákkora falu kölyká, ki ál szorodott a világba
 ők ásszeskébbák letták lesz ototi
 s nám hagyák lesz hoj mindenestül, örökki
 álvásszünk.

2016. február 7.

hugy-hogyan
 szentülő-lemenő
 lá olittscsuk-le kapcsoljuk
 filjáinket-fülünket
 mám-anyám
 tipadgyák-tapossák
 hatnyístes-szövési hatlépéses eljárás
 boksiztatok-szánkozatokat
 nük-mi (I.sz.több.szám)
 rendelátsá-elrendeltetése
 rikojtoznak-kiabálnak
 ásszeskébbák-okosobbak
 letták lesz-lehetek
 ototi-azóta
 nem hagyák lesz-nem fogják hagyni

Tudósítás a bákói nemzeti Kisebbségek Napjáról

Tudósításomat nem irodalmi köznyelven írom, hanem inkább abban a csángó nyelvjárárásában, amiről az Európa Tanács Parlamenti Közgyűlése 9078/2001. sz. Dokumentuma megállapította, hogy az *a magyar egyik nyelvjárása*. Azért, hogy ebben is láthatóbb legyen magyar nyelvünk egységessége. Úgy érzem, hogy ez így jogos, hiszen egy moldvai magyar ír a moldvai magyarok egy jelentős eseményéről, amelynek szervezésébe magam is beegítettem. Ezért meg kell köszönöm a szervezők és a szereplők munkáját, még inkább népcsoportjainknak a részvételt, amelyből a szereplők származnak, esetünkben a Moldvában élő nemzeti kisebbségeknek, köztük a csángómagyaroknak.

A rendezvény körülményei

A Romániában jóváhagyott 881/1998. számú Kormányhatározat december 18-át a *Nemzeti Kisebbségek Napjává* nyilvánította. A rendelet szerint „ennek a napnak alkalmából kulturális eseményeket, tanácskozásokat, beszélgetéseket és egyéb, a témával kapcsolatos eseményeket” szerveznek, amihez a Nemzeti Kisebbségvédelmi Hivatal (DPNM) szakmai támogatást nyújt. A szűkszavú kormányhatározat – amit többek között Tokay György is aláírt a Kisebbségi Minisztérium részéről – nem nevezi meg azokat a romániai nemzeti kisebbségeket, amelyekre a rendelet vonatkozik és nem is biztatja őket a lehetőség megragadására. Talán ezzel magyarázható, hogy 18 esztendővel a rendelet megszületése után is csak hat nemzeti kisebbség vett részt a múlt évi rendezvényen: roma, csángómagyar, német, olasz, zsidó és örmény. 2016-ban a Bákó megyei Nemzeti Kisebbségek Napját december 13-án rendezték meg a George Bacovia Színházban, amit a megyei önkormányzat ingyenesen bocsátott rendelkezésünkre. Kezdeményezője *Vasile Agop* úr, a helyi örmény kisebbség vezetője, valamint *Gabriel Stan* tanár úr, tanácsos volt.

Ha az előzményekről szeretnénk beszélni, akkor nagyon fontos elgondolnunk, hogy mennyire él és működik az említett kormányren-

delet? A moldvai Bákó megyébe a legutóbbi népszámlálás szerint – amiről nagyon jól tudjuk, hogy mennyire torzít –, elég szép számmal vagyunk nemzeti kisebbségek. A megyében élő 616 ezer lakosból nemzetiség szerint a többségi románokhoz tartozik – legalábbis papíron – 558 507 fő (90,1 %), romának vallotta magát 15284 fő (2,5 %), magyarként vagy csángóként vettek nyilvántartásba 5037 főt(1), továbbá német nemzetiségű 99, olasz 91, zsidó 43, örmény 29 lélek. A megyében élő csángómagyarok valós számát megtudhatjuk dr. Táncczos Vilmos néprajzkutató munkáiból(2), s ennek alapján Bákó megyében százezerre tehető a magyar nyelvet ismerők, értők és többé-kevésbé beszélők, tehát a magyar kultúrához kötődők száma.

A 2016. évi Nemzeti Kisebbségek Napján mindegyik nemzetiség egy-egy szervezettel képviseltette magát, kivéve a két legnagyobb nemzetiséget, a csángókat és a romákat. A csángómagyarok részéről öt szervezet vett részt a 2016. évi bákói Nemzeti Kisebbségek Napján, éspedig a Moldvai Csángó Magyarok Szövetsége (MCSMSZ-AMCM), a Szeret-Klészse Alapítvány, a Szent István Egyesület (Pusztina), a Külsőrekecsinért Egyesület és a Forrófalvai Phoenix Egyesület. Sajnos több szervezet hiányzott, köztük a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, amely a moldvai magyar nyelvű oktatás ügyét gondozza és bonyolítja. De hiányoztak a gyimesbükki csángók is, akiket bár közigazgatásilag több mint ötven esztendeje Bákó megyéhez csatoltak, ám egyházügyi-leg továbbra is a Gyulafehérvári Püspökséghez tartoznak.

A rendezvény előzményei

Ezek közül a legfontosabb nemcsak a már idézett kormányhatározat, ami megteremtette a lehetőségét a programban való részvételünknek, hanem az is, hogy a moldvai csángók egyre inkább bevállhatják magyarságukat, megalakíthatják szervezeteiket és mindinkább kérik magyar anyanyelvük használá-

tának lehetőségét. Sokszor persze hihetetlen erővel állunk szembe, sokszor a közönlünk való „janicsárokkal” is szembe kell állnunk, akik nemegyszer a római katolikus egyház, máskor pedig valamelyik romániai magyar párt részéről valók. Tehát nem csak az asszimilálásunkra törekvő többségi erővel szemben kell harcolnunk. A Moldvai Csángó Magyarok Szövetségének szervezésében 2012-ben vettünk részt először hasonló eseményben, amikor kivívtuk a többi nemzeti kisebbség elismerését, s hogy a csángók jól képviselték magyarságukat, szimbolikus ajándékként még almát is osztottak mindenkinek. Három esztendeje nem vehettünk részt a Nemzeti Kisebbségek Napján, mert az MCSMSZ sorai között nagy zavar volt, de azért Benke Paulina és férje, Benke Pável vezetésével egy somoskai gyermekcsoport karácsonyi énekekkel szerepelt a többi Bákó megyei kisebbségi csoport mellett. Azóta létrejött a moldvai csángómagyar szervezeteket összefogó Csángó Tanács, de 2015-ben nem szervezték meg a Nemzeti Kisebbségek Napját, s azzal érveltek a megyei vezetők, hogy nincsen rá pénz. A 2016-os esztendőben sem mentek simán a dolgok, ám a nemzeti kisebbségek összefogása és a közös akarat, valamint Stan Gabriel képviselő úr munkája lehetőséget teremtett a találkozó megszervezésére. Ám a pályázati feltételek olyanok voltak, hogy végül is csak az örmény kisebbség kapott anyagi támogatást.

A többi nemzeti kisebbség saját maga teremtette elő az utazási és szervezési költségeket, mindenki a maga ereje szerint, ez azonban föltehetően nincs összhangban a 881/1998.

sz. kormányhatározat szándékával. A moldvai magyar csoportok útiköltségének nagyobb részét Moldvai Csángómagyarok Szövetsége (MCSMSZ) állta a pusztinai Szent István Egyesület „geluskát”⁽³⁾ és kalácsot hozott, valamint kóstolni való házi pálinkát és némi bort. A Szeret-Klészse Alapítvány a MCSMSZ- el közösen könyv-, fénykép- és népművészeti kiállítást szervezett.

A Bákói Nemzeti Kisebbségek Napjának eseményei

A rendezvény előtti napon a reggeli órákban a kisebbségek képviselői összejöttek a Színház előterében és egyeztettek a színház igazgatójával, kiknek mire van szükségük a bemutatkozáshoz. Az előterében minden kisebbségi szervezet kiállításra szolgáló asztalokat kapott, s bár külön konyha nem volt a *geluska* szétosztására és a kalács felszeletelésére, de végül, ezt is megoldottuk.

Másnap a délutáni órákban kezdődött a tulajdonképpeni program, amiben minden jelenlévő nemzeti kisebbség 45 perc bemutatkozási lehetőséget kapott. Nekünk nagyon jól esett, hogy bemondó így jelentett bennünket: „*Moldvai magyar kisebbségek, azaz csángómagyarok*”, majd felsorolta, hogy melyik szervezet mivel kíván szerepelni, s kiemelt azokat az énekes csoportokat, amelyek a színpadon szerepelnek, és amelyek kiállítást rendeztek.

Mondhatom, minden kisebbség szépen szerepelt. A *romák* táncosai és énekesei színes öltözetükkel elkápráztatták a közönséget. Érezni lehetett a mögöttük álló felkészült

értelmiségi gárdát – tanárok, orvosok, ügyvédek –, akik a nézők soraiból figyelték a produkciókat. A roma és a csángó népművészek jól ismerték egymást, hiszen zenekaraik gyakran játszották dallamainkat, valahányszor alkalom adódott rá. A német kisebbség a „Zwei Plus” együttessel szerepelt, s erdélyi szász énekeket adtak elő. A csoport vezetője ugyancsak ismer bennünket, hiszen pedagógusként megfordult falvainkban. Az olaszok a „Di nuovo insime” táncegyüttessel léptek föl, s az ember azt gondolhatta, hogy valamelyik firenzei sétányon élvezzi egy itáliai ünnepség szépségeit. Az olasz és a német népnek egyaránt volt egy-egy híres pátere – Migliorati és Neumann –, aki a XIX. században Forrófalván és Bogdánfalván szolgáltak s nem sajnálták a fáradságot, hogy megtanulják magyar híveik anyanyelvét.

A zsidó kisebbség képviselői izraelita nyelvű könyvből olvastak szövegeket a színpadon, számunkra is példamutató módon fiatal és felnőtt családtagokkal. Vezetőjük, Butnaru tanár úr ugyancsak tanított a falvainkban. Végül, de nem utolsó sorban az örmény kisebbség szerepelt a „Frații Dedian” nevű bukaresti „Haykaghak” táncos csoporttal. A csoportok fellépését Vasile Agopnak és feleségének köszönhetjük, akik Gabriel Stan képviselő úr tanácsára igyekeztek mindenkit meghívni.

A gazdag délutáni program 14 órától majdnem 20 óráig tartott.

A moldvai magyar csoportok közös műsorban mutatkoztak be, s ez már önmagában is nagy eredmény, mert sajátos és sajnálatos történelmünk miatt ez az összefogás eddig általában nem volt jellemző ránk. Műsorunk címe „Guzsalyos” volt, s minden össze volt foglalva, ami meg kellett jelenjen egy ilyen eseményen. A színpad szó szerint tele volt guzsalyokkal. Megállapíthatjuk, hogy az elmúlt évtizedekben felhagyott, vagy elfelejtett

népviseletünk is kezdett visszatérni az eredetihez, habár itt-ott még felfedezhetőek voltak kisebb-nagyobb hibák. A kendő – legalábbis Klézsén – a hagyományos viseletben minden csángó asszonynak vagy özvegynek kötelező volt, a lányok pedig hajadonfejjel jártak. Manapság sajnos már nem mindenki tudja, hogy a kendő helyett hordott ruha, vagyis ruva nem tekinthető hagyományos népviseletnek. Néhány fiatal leánygyermek nagyon helyesen hajadonfejjel volt, de azért itt becsúszott néhány hiba, például mikor az igazi leánygerdány helyett legénynek való gerdányt(4)viseltek a lányok. Ezekre az „apróságokra” is figyelni kell, bár

kétségtelen, hogy megvolt az igyekezet és jó felé mennek a dolgok. A klézsei László Legedi István furulyás kíséretével énekeltek és táncoltak az egyttesek, s csuhogtattak (suhogtattak, csujogtattak) a magyarfalusiak Bogdán Gațu Klára,

a külsőrekecsiniek Gyurka Valentin, a pusztinaiai dr. Nyisztor Tinka vezetésével, valamint a más falvakból való szereplők.

Nagyon szép, magával ragadó esemény volt, mikor a guzsalyos műsorszám után valamennyi szereplő felsorakozott és karácsonyi énekekkel és köszöntőkkel örvendeztették a közönséget. A magyar nyelvű műsor végén az „O ce veste minunata” című karácsonyi éneket a közönség többségi részének tiszteletére román nyelven énekeltek. Polgár László, az MCSMSZ vezetője, megerősítve a szervezők szándékát kijelentette: „Szép volt együtt lenni és bemutatkozni egymásnak. Éppen olyan ez, mint egy csokor színes virág bokrétája”. Végezetül pedig a szervezők és a szereplő csoportok tagjai díszes oklevelet is kaptak.

Végső összegzések

Ha ezt az eseményt a következő években is

sikerül megvalósítani, akkor az azt jelent, hogy Romániában a megvalósulás felé halad az egyenlőség az oláh (vlah), moldován, magyar, görög, örmény, roma, zsidó, olasz, orosz és minden más itt élő nemzetiség között. Mindezért természetesen az adott nemzeti kisebbségek tehetik és kell tenniük a legtöbbet már a családban, a munkahelyeken és más közösségekben, pártokban és civil szervezetekben, hogy a többségi nemzet tagjai minél előbb hozzászokjanak és elfogadják a nemzeti kisebbségek jelenlétét. Hiszen a különböző nemzetiségű román állampolgárok közti békés és folyamatos együttműködés mindnyájunk hasznára szolgál. A moldvai csángómagyaroknak pedig minél több saját szervezetet kell létrehozniuk, hogy elsősorban maguk érvényesíthessék és képviselhesék érdekeiket.

Az ebből eredő feladataink között a legfontosabbak:

- Több fiatal és több közülünk való tanult és nemzetiségét szolgáló értelmiségi vegyen részt hagyományaink őrzésében, ápolásában és megélésében.

- Csakis úgy közelíthetjük a hivatalos népszámlálási adatokat a valóságos helyzethez, ha nem a törekeny „kirakat-csángóság” létrehozására törekszünk, hanem az élő moldvai csángómagyarság érdekében dolgozunk.

- Ehhez el kell érünk, hogy a „csángó” ne legyen elkülönítve a hivatalos népszámlálási adatokban, mint ahogy a „székelyeket” sem különítik el a magyaroktól, de még oltyánt vagy a mócot sem a románoktól.

Végezetül pedig arra kell törekednie minden romániai nemzeti kisebbségnek, hogy ne csak az esztendő 365 napjából egyetlen egyen, december 18-án, hanem minél több, szinte valamennyi napon fontosnak tartsuk a megtartó hagyomány ismeretét, őrzését. A RMPSZ által fizetett pedagógusok pedig ne csak magyarul írni, beszélni, imádkozni, hanem énekelni, táncolni, szöni, hímezni – gondolkodni és érezni is tanítsák, neveljék a rájuk bízott fiatalokat, hogy minél többet tartsák értéknek elődeik kultúráját. Erre szolgál ugyanis, ennek legyen kiemelkedő ünnepe december 18-a, a *Nemzeti Kisebbségek Nap-*

ja. A naptárban Augusztus névnapja, aminek jelentése a régi latin nyelvben: *magasztos, fennkölt*.

1. A hivatalos román népszámláláskor Bákó megyében általában csak az 1950-es években erőszakkal Bákó megyéhez csatolt Gyimesbükk csángómagyar lakosságának magyar voltát veszik figyelembe.

2. A moldvai csángók magyar nyelvismerte 2008–2010-ben. I–III. *Székelyföld* XV. 2011. 5. 90–117., 6. 102–131., 7. 104–138.

3. *Geluska, gëluska, galuszka*: tötike. Péntek János: A moldvai magyar tájnyelv szótára. I/1. 2016. 296.

4. *Gërdá, gerdán*: gyöngyös fejdísz lányoknak, illetve kalapdísz a legényeknek. Péntek János: A moldvai magyar tájnyelv szótára. I/1.

2016. 301

Duma István András

Kendő

Hajnalodik, a hajnal tartozik a földnek,
fényvel és halállal. Kőtakarókkal érkezik,
túlvilági tájjal.

A Miatyánkot mormolom, félúton másra
váltok,

ahány ima annyi kísértet s kiűzni egyik
sem tudja

az egyetlen,

ki fogva tart,

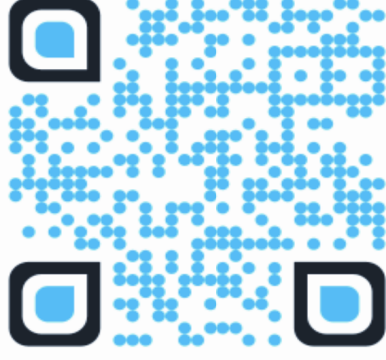
ki félelemmel etet.

Fekete kendőm sarka rózsa,

aprócska, anyám varrta.

Iancu Laura

- iskolai emlékkönyvek
- ballagási meghívók
- iskolai szóróanyagok
- bemutatózó anyagok
- egyedi tankönyvek
- üzleti jelentések
- bemutatózó brossurák
- térképes tájékoztatók
- reprezentatív nyomtatványok
- meghívók
- formanyomtatványok
- reklámanyomtatványok

www.pannonianyomda.hu

tel: +36 1 412 52 03

fax: +36 1 4125260

nyomda@pannonianyomda.hu

Gyorsaság elérhető áron

A moldvai csángó falvakban még ma is elképzelhetetlen, hogy két ember szó nélkül menjen el egymás mellett, még ha nem is ismeri egymást. Két mondatot biztosan váltanak. A legudvariassabb megszólítás, ha „keresztanyának”, vagy „keresztapának” nevezik egymást. E szép szokást megtartva, most mi is megszólítjuk Önt:

Legyen Ön is Keresztapa, Keresztanya!

Támogassa egy-egy csángó kisgyermek magyar tanítását jellekes keresztiszlóság vállalásával! Havi 4 ezer forint befizetésével lehetővé teheti egy általános iskoláskorú gyermek számára az anyanyelvi oktatást. A tehetségesebbek továbbtanulhatnak magyar középiskolában, Csíkszeredában. Az ő tanulmányaikhoz azonban már havi 15 ezer forint szükséges. (Az így összegyűlt összegből tudunk hozzájárulni a tanári fizetésekhez, az oktatási helyszínek fenntartásához, a kollégiumi költségekhez.)

A jellekes keresztiszlóság azt is jelenti, hogy Ön választhat egy „keresztgyermeket”, akivel levelezés, találkozás során szoros kapcsolatba kerülhet. Rajta keresztül betekínthet a csángó emberek életébe, megismerkedhet történelmükkel, gazdag hagyományaikkal, életré szülő barátságokat köthet!

Moldvában gyakorlatilag soha sem volt magyar nyelvű oktatás (kivéve az 1950-es években indított magyartanítást, amit gyorsan elsöpört a történelem). A moldvai magyar oktatási programnak köszönhetően ma 26 csángó faluban - iskolában és iskolán kívül - közel 2 ezer gyermek tanulhatja ősei nyelvét. De sok ezren vannak még, akiknek nincs lehetőségük magyar iskolába járni. Értük, minden csángómagyar kisgyermek tanulási lehetőségéért kérjük az Ön segítségét is.

Adományokat Magyarországon

A Moldvai Magyar Oktatási Alapítvány bankszámlaszámára várunk:

OTP, 11742173-20154778

Romániában

OTP, Sepsiszentgyörgy RO13OTPV300000766374RO01

bankszámlaszámára küldhetik

Kapcsolat:

Keresztiszlók a Csángómagyarokért Egyesület

1126 Budapest Böszörményi út 20-22

napközben Pákozdi Judit elnök

telefon: +36/30 960 5919 | e-mail: pakozdi.judit@keresztiszulok.hu

18 óra után

telefon: +36/ 1/200 2898 | e-mail: info@keresztiszulok.hu

A Moldvai Magyar Oktatásért Alapítvány

telefon: +36 20 564 7055 | e-mail: ammoa@csango.eu

Minket az NKA támogat!

MEGHÍVÁS AZ IRGALMASRENDBE

Reményteli szívvel hívjuk a Betegápoló Irgalmasrend szerzetesi közösségébe azokat a 18-35 év közötti ifjakat, akik a betegek ápolásában vélik megtalálni életük értelmét.
Az irgalmasrendi testvérek egyik jelmondatával várunk benneteket:

„KAPUNK TÁRVA,
A SZÍVÜNK MÉG INKÁBB”

Hitünk szerint a legkiszolgáltatottabb emberek,
a betegek szolgálatára Isten hív és küld bennünket.

Küldetésünk egyedüliségét a karizmánk, a HOSPITALITÁS
(=befogadó szeretet) fejezi ki.

Közösségünk tagjai, alkalmasság esetén, a következő területeken
készülhetnek fel szolgálatukra: szakápolás, gyógyszerészet,
orvostudomány, teológia.

**HA SZEBBÉ AKAROD TENNI A VILÁGOT
ÉS BOLDOGABBÁ AZ EMBEREKET,
GYERE KÖZÉNK!**

P. Kozma Imre OH.

Az Irgalmasrend magyarországi vezetője
P. Kozma Imre OH

Keresd Kovács Gellért testvért

Telefon: 0036-30-616-8668
E-mail: gellert@brueder.at

Címünk:
1023 Budapest, Frankel Leó út 54.
Telefon: 0036-1-438-8641
E-mail: irgalmasrend@irgalmas.hu

BETEGÁPOLÓ IRGALMASREND
MAGYARORSZÁG